

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (causation) ในบทที่แล้วจะเห็นได้ว่าหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนี้มีต้นกำเนิดมาจากแนวคิดทางปรัชญาและจึงถูกนำมาปรับใช้ในทางกฎหมาย ในบทนี้จะทำการศึกษาลักษณะกฎหมายต่างประเทศ ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ว่าในแต่ละประเทศนั้นมีการใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเพื่อตัดสินความรับผิดเช่นไร ทั้งนี้เพื่อนำไปเป็นข้อมูลใช้ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของไทยในบทที่ 4 ต่อไป จึงขอเสนอเป็นลำดับไปดังนี้

1. กฎหมายประเทศอังกฤษ
2. กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา
3. กฎหมายประเทศฝรั่งเศส
4. กฎหมายประเทศเยอรมัน

1. กฎหมายประเทศอังกฤษ

ในกฎหมายละเมิดของประเทศอังกฤษนั้น โดยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย ความรับผิดนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อผู้กระทำให้เกิดความเสียหายได้ฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง (a breach of the duty of care) ที่มีต่อผู้เสียหาย และก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งมันเป็นการสมเหตุสมผลที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นให้กับผู้เสียหาย¹

¹ สืบค้นจาก <http://en.wikipedia.org>

ตัวอย่างคดี Blyth v. Company Proprietors of the Birmingham Water Works (1856, 11 Ex. Ch. 781) คดีนี้โจทก์ นาง Blyth ได้ฟ้อง บริษัท Company Proprietors of the Birmingham Water Works เป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงในคดีมีดังนี้

จำเลยผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเป็นบริษัทประปาในแหล่งชุมชนของเบอร์มิงแฮมได้ทำการติดตั้งตัวจ่ายน้ำดับเพลิงที่หัวกอน้ำประปาใกล้กับบ้านของโจทก์ เมื่อถึงฤดูหนาวความเย็นทำให้ตัวจ่ายน้ำดับเพลิงเกิดการแข็งตัวจัดและหลุดออก ทำให้เกิดน้ำท่วมและก่อความเสียหายให้แก่บ้านของโจทก์ โจทก์จึงได้ฟ้องบริษัทประปาให้ชดใช้เพื่อความประมาทเลินเล่อ

ศาลได้ตัดสินว่า การแข็งตัวจัดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่บริษัทประปาไม่สามารถจะคำนึงถึงได้ บริษัทจำเลยจะถูกตัดสินว่ากระทำโดยประมาทได้ก็ต่อเมื่อพวกบริษัทจำเลยล้มเหลวในการกระทำที่วิญญูชนพึงกระทำในสภาวะการณ์นั้น จากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่นั้น เมืองเบอร์มิงแฮมไม่เคยประสบสภาพอากาศที่หนาวเย็นขนาดนี้มาเป็นเวลานาน จึงเป็นการไม่สมเหตุสมผลที่บริษัทจำเลยจะคาดหมายได้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้น้อยเช่นนี้ ดังนั้นบริษัทจำเลยจึงไม่มีความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์²

การนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาปรับใช้ในการกำหนดความรับผิดในกฎหมายละเมิดของประเทศอังกฤษ โดยในกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น การที่จะตัดสินให้ผู้ทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบนั้น มีปัจจัยที่เป็นปัญหา 2 ประการคือ

1. การฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นตัวก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ถ้าหากว่าการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้น ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับความเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น

2. แม้ว่าการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นตัวก่อให้เกิดความเสียหาย ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายก็ยังไม่ต้องรับผิด นอกเสียจากว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นตามเหตุผลแล้วเป็นความเสียหายที่ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายสามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้า

ในส่วนที่ 1. การที่เราจะพิสูจน์ว่าการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นตัวก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ เราจะต้องอาศัยหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัย ซึ่งการพิสูจน์นี้จะเป็นการพิสูจน์ในแง่

² <http://en.wikipedia.org..>

ของปัจจัยทางข้อเท็จจริง ซึ่งตามกฎหมายเรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง (causation in fact)

ในส่วนที่ 2. นั้นการพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ตามเหตุผลแล้วเป็นความเสียหายที่ผู้ทำให้เกิดความเสียหายนั้นสามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้าหรือไม่ เป็นการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำในแง่ของปัจจัยทางข้อกฎหมาย ซึ่งตามกฎหมายเรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อกฎหมาย (causation in law) หรือ ระยะทางระหว่างความเสียหายกับเหตุ (Remoteness of damage)

จึงขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงเป็นอันดับต่อไป

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง

ในการที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเป็นผู้ก่อความเสียหายนั้น ผู้เสียหายต้องแสดงให้เห็นก่อนว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเป็นเหตุในความเป็นจริง (Cause in fact) ของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย หมายถึงผู้เสียหายจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่าหากไม่เป็นเพราะความประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแล้ว ความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น ผู้เสียหายจึงจะสามารถเรียกร้องการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากผู้กระทำให้เกิดความเสียหายได้ หากว่าผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากผลแห่งความประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแล้ว ผู้เสียหายก็ไม่สามารถที่จะเรียกร้องให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

ตัวอย่างคดี Barnett v. Chelsea and Kensington Hospital Management Committee (1969, 1 QB 428) โจทก์ ภรรยาของผู้ตายได้ฟ้องร้องโรงพยาบาล Chelsea and Kensington Hospital Management Committee เป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

ผู้ตายเป็นเจ้าของที่รักษาความปลอดภัยกะกลางคืนได้มาที่โรงพยาบาลจำเลย เนื่องจากมีอาการอาการคลื่นไส้ อาเจียน แพทย์ในโรงพยาบาลจำเลยได้ตรวจอาการของผู้ตายแล้วได้ให้ผู้ตายกลับบ้านโดยไม่ได้รับการรักษาอย่างเหมาะสมซึ่งเป็นความประมาทเลินเล่อของแพทย์ ต่อมาผู้ตายได้ถึงแก่ความตายเนื่องจากว่าอาการคลื่นไส้ อาเจียนที่ผู้ตายเป็นอยู่นั้นเกิดจากการที่ผู้ตายได้รับพิษสารหนู ภรรยาของผู้ตายได้เป็นโจทก์ฟ้องร้องโรงพยาบาลจำเลยให้ชดเชยเพื่อความประมาทเลินเล่อ ศาลตัดสินว่าโรงพยาบาลจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อ โดยให้เหตุผลว่าแม้ว่าจำเลยจะปฏิบัติหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังนั้นอย่างเหมาะสมและรับผู้ตาย

เข้าไว้เป็นคนไข้ในโรงพยาบาลก็ตาม ผู้ตายก็ยังคงต้องเสียชีวิตจากพิษสารหนูใน 5 ชั่วโมงหลังจากเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลอยู่นั่นเอง ดังนั้นจึงไม่มีความเสียหายจากการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังให้เรียกกรองแต่อย่างใด³

จะเห็นได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดี Barnett v. Chelsea and Kensington Hospital Management Committee นี้ เป็นความเสียหายที่ต้องเกิดขึ้นแม้ว่าจะไม่มีการกระทำความผิดของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ตาม ดังนั้นศาลจึงได้พิจารณาว่าการกระทำโดยความประมาทของจำเลยไม่ใช่ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นขึ้น ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับนั้นจึงไม่สามารถได้รับการชดเชยจากการกระทำที่ไม่ใช่สาเหตุของความเสียหายนั้นได้นั่นเอง

ตัวอย่างคดี Cutler v. Vauxhall Motors Ltd. (1971 1 Q.B. 418 at 426) โจทก์ ลูกจ้างของบริษัท Vauxhall Motors Ltd. ได้ฟ้องบริษัท Vauxhall Motors Ltd. เป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

โจทก์เป็นลูกจ้างของบริษัทจำเลยได้รับอุบัติเหตุที่ข้อเท้าในขณะที่ทำงานซึ่งจำเลยต้องรับผิดชอบในความประมาทให้เกิดอาการบาดเจ็บของโจทก์ จากอุบัติเหตุทำให้เกิดแผลเปื่อยที่ขาของโจทก์ซึ่งผู้เสียหายซึ่งโจทก์จำเป็นต้องได้รับการผ่าตัดเส้นเลือดโป่งคุดในขาข้างนั้นโดยทันที ศาลตัดสินว่าโจทก์ ไม่อาจได้รับการชดเชยความเสียหายจากการผ่าตัดนี้เนื่องจากศาลได้พบข้อเท็จจริงว่าอย่างไรเสียผู้เสียหายโจทก์ ก็ต้องได้รับการผ่าตัดภายใน 5 ปีอยู่แล้ว⁴

ในคดีนี้จะเห็นได้ว่าศาลได้ให้ประโยชน์แก่จำเลยในกรณีนี้ที่โจทก์ มีอาการบาดเจ็บอยู่ก่อนที่การกระทำของจำเลยจะเกิดขึ้น

ตัวอย่างคดี Baker v. Willoughby (1970, AC 467) โจทก์ Baker ได้ฟ้อง Willoughby เป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

ในคดีนี้โจทก์ได้รับบาดเจ็บที่ขาจากอุบัติเหตุทางรถยนต์เนื่องจากความประมาทของจำเลย ทำให้ขาของโจทก์ใช้การไม่ได้ ต่อมาโจทก์ถูกโจรปล้นธนาคารยิงที่ขาทำให้ต้องตัดขาข้างเดียวกันนั้นออก ซึ่งการที่โจทก์ต้องถูกตัดขาไม่ได้เกิดมาจากการที่ขาของโจทก์ใช้การไม่ได้ แต่ศาลได้ตัดสินว่าโจทก์สมควรได้รับการชดเชยความเสียหายจากจำเลยเต็มจำนวนความเสียหายที่ขาของผู้เสียหายโจทก์ใช้งานไม่ได้อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นผลมาจากอาการบาดเจ็บก่อนหน้า

³ www.swarb.co.uk

⁴ Baker, Charles David. , Tort / by C.D. Baker , p.185.

คดีนี้ผู้พิพากษา Reid ได้ให้คำอธิบายไว้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งหลังเป็นเหตุร่วม (concurrent cause) กับอาการบาดเจ็บก่อนหน้าของการใช้งานไม่ได้ของขาผู้เสียหายโจทก์ ซึ่งมันไม่ได้ขัดผลของอาการบาดเจ็บก่อนหน้าทิ้งไป การกระทำละเมิดครั้งหลังเป็นผลทำให้อาการบาดเจ็บมากขึ้นเท่านั้น การกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายครั้งหลังแม้ไม่เกิดขึ้น ขาช้างนั้นก็ยังคงใช้การไม่ได้ด้วยนั่นเอง

ผู้พิพากษา Pearson ยังได้ให้ความเห็นอีกว่า มันจะเป็นการไม่ยุติธรรมหากโจทก์ ไม่ได้รับการชดเชยอย่างเต็มจำนวนจากผู้กระทำให้เกิดความเสียหายครั้งแรก หากว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายครั้งแรกจำเลยต้องชดเชยค่าเสียหายเพียงเท่าที่โจทก์สูญเสียการใช้การของขาจนถึงช่วงเวลาที่ใช้การไม่ได้ก่อนแล้ว ผลก็คือจากการที่โจทก์ถูกทำละเมิด 2 ครั้ง กลับทำให้โจทก์กลับต้องได้รับค่าทดแทนความเสียหายน้อยกว่าคุณค่าของขาที่เขาต้องเสียไป⁵

อย่างไรก็ตามจากคำอธิบายของผู้พิพากษา Pearson นั้นได้แสดงถึงนโยบายของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายจากการโดนทำละเมิดสองครั้งเท่านั้น ดังนั้นผลจึงอาจต่างออกไปได้หากว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งหลังไม่ใช่ละเมิด ซึ่งคดีที่เป็นข้อสนับสนุนความคิดนี้ก็คือ

ตัวอย่างคดี Jobling v. Associated Dairies ([1982] AC 794 [1981] 2 All ER 752) โจทก์ Jobling ได้ฟ้องบริษัท Associated Dairies นายจ้าง เป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

คดีนี้โจทก์ได้รับบาดเจ็บจากอาการหมอนรองกระดูกสันหลังกดทับเส้นประสาท Sciatica (herniated disc) ซึ่งเกิดขึ้นจากความประมาทของบริษัทจำเลยที่เป็นนายจ้างของโจทก์ ทำให้ความสามารถในการทำงานของโจทก์ลดลงครึ่งหนึ่ง สี่ปีต่อมาโจทก์ถูกพบว่าเป็นโรคไขสันหลังผิดปกติซึ่งไม่เกี่ยวกับอาการบาดเจ็บก่อนหน้า ทำให้โจทก์ไม่สามารถทำงานได้อีก ศาลได้ตัดสินว่าจำเลยต้องรับผิดชอบเฉพาะการขาดรายได้ในระยะ 4 ปีก่อนที่โจทก์จะถูกพบว่าเป็นโรคไขสันหลังผิดปกติ เนื่องจากไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม โรคที่โจทก์เป็นก็จะทำให้โจทก์ไม่สามารถทำงานได้อยู่ดี จึงถือว่าการที่โจทก์ไม่สามารถทำงานได้อีกจากโรคไขสันหลังผิดปกติเป็น "ความเปลี่ยนแปลงในชีวิต" (vicissitudes of life) อย่างหนึ่งซึ่งไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้⁶

⁵<http://en.wikipedia.org>.

⁶<http://en.wikipedia.org>.

แม้ว่าคำตัดสินในคดีนี้จะแตกต่างกับในคดี Baker v. Willoughby แต่ก็ไม่มีผู้ใดปฏิเสธว่าคำตัดสินในคดี Baker v. Willoughby นั้นเป็นคำตัดสินที่ผิด ผู้พิพากษาในคดีนี้ได้ให้ความเห็นว่าคดี Baker v. Willoughby ควรถือเป็นข้อยกเว้นเนื่องจากในคดี Baker v. Willoughby นั้นความเสียหายที่มากขึ้นเกิดจากการละเมิดและผู้กระทำทำให้เกิดความเสียหายในครั้งแรกไม่ควรได้รับประโยชน์จากการกระทำละเมิดในครั้งหลังนั่นเอง⁷

โดยสรุปแล้วการหาเหตุในความเป็นจริงนั้นคือการตรวจสอบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลและเป็นการพิสูจน์ว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งการหาเหตุในความเป็นจริงนั้นศาลอังกฤษได้นำหลักหลักหนึ่งมาใช้ในการตรวจสอบ หลักนี้ก็คือ หลัก “But-for test”

1.1.1. หลักเงื่อนไข

หลักเงื่อนไข หรือ But-for test หรือที่เรียกในภาษาลาตินว่า *causa sine qua non* คำว่า *causa* หมายถึง เหตุ , *sine qua non* (without which, not) หมายถึง สิ่งที่ต้องเป็นอย่างยิ่งขาดเสียไม่ได้ ดังนั้นความหมายของ *causa sine qua non* ในทางกฎหมายก็คือ เหตุที่จำเป็นในการทำให้เกิดความเสียหาย ถ้าขาดเหตุหรือการกระทำนี้ไปผลเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น But-for test นั้นเป็นการตรวจสอบเพื่อกำหนดความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงในคดี โดยหลักก็คือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบต่อเมื่อความเสียหายนั้นจะไม่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย “หากไม่มี” การกระทำโดยประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย ดังนั้นในทางตรงกันข้ามหากว่าพิจารณาจากความเป็นไปได้แล้ว (Balance of probabilities) ความเสียหายนั้นยังคงเกิดหรือน่าจะเกิดขึ้นอยู่นั้นเองถึงแม้จะไม่มี ความประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ตาม ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิดชอบ⁸

ถ้าในการพิจารณาคดีศาลพบว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย) ไม่ใช่ But-for ของความเสียหายที่เกิดขึ้น ศาลจะถือว่าการฟ้องร้องนั้นไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงในคดี

ตัวอย่างคดี R v. Smith (1959, 2 A11 E.R. 193 2 QB 35) คดีนี้ อัยการเป็นผู้ฟ้องพลทหาร Smith เป็นจำเลยในข้อหาฆาตกรรมพลทหาร Creed ผู้ตาย ข้อเท็จจริงมีดังนี้

⁷ Baker, Charles David. , *supra* note 4 . pp.186-187

⁸ <http://en.wikipedia.org>.

จำเลยและผู้ตายซึ่งเป็นเพื่อนทหารด้วยกันได้เกิดการต่อสู้กันขึ้น ผลก็คือจำเลยได้ใช้มีดแทงผู้ตายเป็นแผลสองแห่ง ซึ่งแห่งหนึ่งทำให้ผู้ตายมีเลือดออกภายใน ผู้ตายได้ถูกนำส่งศูนย์พยาบาลแต่ผู้ตายก็ได้เสียชีวิตในอีก 1 ชั่วโมงถัดมา จำเลยต่อสู้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการแทงและความตายที่เกิดขึ้นได้ขาดตอนลงจากการที่ผู้ตายได้รับการดูแลในระหว่างที่ไปถึงศูนย์พยาบาล คือ กรณีแรกในขณะที่ผู้ตายถูกนำส่งศูนย์พยาบาล ผู้ตายถูกทำตกลงพื้น 2 ครั้ง กรณีที่สอง พนักงานพยาบาลที่ให้การดูแลผู้ตายไม่ได้ตระหนักถึงความร้ายแรงของอาการบาดเจ็บ และกรณีที่สาม การรักษาพยาบาลที่ผู้ตายได้รับเป็นการรักษาที่ไม่ดีและอาจมีผลกระทบต่อโอกาสที่ผู้ตายจะหายเป็นปกติได้ ศาลได้ตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบในความตายของผู้ตาย เนื่องจากการกระทำของจำเลยเป็น เหตุที่มีความสำคัญและก่อให้เกิด (operating and substantial cause) ความตายของผู้ตาย ซึ่งตามข้อเท็จจริงในคดีนี้เห็นได้ชัดว่า ผู้ตายเสียชีวิตจากการเสียเลือดจากบาดแผลจากการแทงของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย)⁹

คดีนี้ศาลตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบในความตายของผู้ตายเนื่องจากการกระทำของจำเลยนั้นเป็น But-for ของความตายของผู้ตายนั่นเอง แม้ว่าจะมีเหตุอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อความตายของผู้ตายด้วยก็ตาม แต่หากว่าไม่มีการกระทำของจำเลย ความตายของผู้ตายก็จะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความตายของผู้ตายนั่นเอง

ตัวอย่างคดี R v. White (1910, 2 KB 124) คดีนี้ อัยการเป็นผู้ฟ้อง White ผู้กระทำ ความผิดเป็นจำเลยในข้อหาฆาตกรรมมารดาของตนเอง ข้อเท็จจริงมีดังนี้

จำเลยได้ใส่สาร potassium cyanide (ยาเบื่อหนู) ลงในน้ำดื่มของมารดาของตน เมื่อมารดาของจำเลยได้ดื่มน้ำที่มียาเบื่อหนูผสมอยู่แล้ว มารดาของจำเลยก็ได้ถึงแก่ความตายในทันทีด้วยอาการหัวใจล้มเหลว ซึ่งไม่ใช่ผลจากพิษของยาเบื่อหนู ศาลได้ตัดสินว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในความตายของมารดาของเขา เนื่องจากการกระทำของจำเลยไม่ใช่เป็นการกระทำที่ "ขาดไม่ได้" (causa sine qua non) ของความตายของมารดาของเขา เหตุว่ามารดาของเขาเกิดอาการหัวใจล้มเหลวก่อนที่พิษของยาเบื่อหนูจะออกฤทธิ์ ดังนั้นแม้ว่าจำเลยจะไม่ใส่สารหนูลงไปในน้ำดื่มของมารดาของเขา มารดาของจำเลยก็ต้องเสียชีวิตจากอาการหัวใจล้มเหลวอยู่ดี¹⁰

ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงด้วยวิธี But-for test นั้นเป็นวิธีในการพิสูจน์ความรับผิดชอบของจำเลยในคดี โดยการที่โจทก์ต้องเป็นผู้แสดงให้เห็นว่า

⁹ สืบค้นจาก www.lawteacher.net

¹⁰ www.lawteacher.net.

หากไม่ใช่เพราะการกระทำของจำเลยแล้วความเสียหายของโจทก์ก็绝不会เกิดขึ้น ซึ่งโดยพื้นฐานความคิดนี้อ้างอิงจากสามัญสำนึกของคนทั่วไปที่ว่าผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายต้องเป็นผู้ที่กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นขึ้นมิใช่บุคคลอื่น แม้ว่าหลักนี้จะมีเหตุผลสมผลและมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้แต่ในบางกรณีก็ยังมีส่วนที่เป็นปัญหาในการใช้อยู่ นั่นคือกรณีที่มีการกระทำเกิดขึ้นจากบุคคลมากกว่าหนึ่งคนและไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของใครที่เป็นตัวก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งกรณีนี้เรียกว่า multiple causes หรือการที่ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุหลายเหตุ

1.1.2 กรณีที่ความเสียหายเกิดจากเหตุหลายเหตุ

ในบางกรณีที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นหลายเหตุการณ์ (multiple causes) ทำให้ผลที่เกิดขึ้นนั้นไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเกิดขึ้นจากเหตุใด ทำให้การนำหลัก But-for test มาปรับใช้นั้นเกิดปัญหาขึ้นเนื่องจากโดยหลักแล้ว But-for test นั้นกำหนดให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเอง หากพิสูจน์ไม่ได้ว่าความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิดชอบ กรณีที่เกิด multiple causes ขึ้น ทำให้มีเหตุที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นเหตุในความเป็นจริงของความเสียหายที่เกิดขึ้นมากกว่าหนึ่งเหตุ ทำให้หากนำเอาหลัก But-for test มาใช้แล้วผลก็จะกลายเป็นว่าไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุไหนเป็นเหตุในความเป็นจริง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายที่ก่อเหตุขึ้น ๆ ขึ้น ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายนั่นเอง ในการศึกษาในส่วนของ multiple causes นั้นจะทำการแยกศึกษาเป็นกรณีดังนี้

1.1.2.1 มีการกระทำที่เป็นเหตุเกิดขึ้น 2 เหตุการณ์หรือมากกว่านั้นแยกจากกันในความเสียหายเดียวกัน

ยกตัวอย่างเช่น A และ B ได้ใช้ปืนยิง C โดนจุดที่มีสำคัญพอ ๆ กันในร่างกาย ในเวลาเดียวกัน C ถึงแก่ความตายทันที การยิงของ A และ B สามารถทำให้ C ถึงตายได้ทั้งคู่ ดังนั้นศาลจะสามารถตัดสินให้ A และ B รับผิดชอบในความตายของ C ได้อย่างไร

ในกรณีนี้ปกติจะต้องถือว่าไม่อาจพิสูจน์การกระทำของ A และ B ได้ เนื่องจาก หากไม่มีการกระทำของ A C ก็ยังคงต้องตายจากการกระทำของ B อยู่แน่นอน หรือกลับกัน หากไม่มีการกระทำของ B C ก็ยังคงต้องตายจากการกระทำของ A อยู่แน่นอน ดังนั้นจึงไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของ A และ B นี้การกระทำของใครที่เป็น But-for ในความตายของ C

สำหรับแนวคำตัดสินของศาลนั้น หากเกิดข้อเท็จจริงดังนี้ศาลจะตัดสินให้ทั้ง A และ B ต้องรับผิดชอบในความตายของ C¹¹ เนื่องจาก ทั้งคู่ต่างก็ฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังที่มีต่อ C และถือว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำละเมิดนั่นเอง จึงมีความรับผิดชอบในความตายของ C ทั้งคู่ โดยคำอธิบายอยู่ในคดี Cook v. Lewis (1952) โดยจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

นอกเหนือจากในกรณีที่มีการกระทำที่เกิดขึ้นพร้อมกันแล้ว ยังมีกรณีที่มีเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้นไม่พร้อมกันแต่เหตุในครั้งหลังทำให้ผลแห่งความเสียหายทวีมากขึ้น ซึ่งกรณีนี้ ศาลได้ตัดสินไว้ในคดี Baker v. Willoughby (1970) ซึ่งในคดีนี้ เหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับโจทก์เป็นการทำละเมิดทั้งสองครั้ง เหตุละเมิดที่เกิดขึ้นครั้งหลังเป็นเหตุร่วม (concurrent cause) กับเหตุละเมิดในครั้งแรก แม้ว่าการละเมิดในครั้งหลังจะทำให้ความเสียหายเกิดมากขึ้นแต่ก็ไม่ได้ขัดผลของความเสียหายก่อนหน้าทิ้งไป ศาลจึงตัดสินให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายในครั้งแรก ต้องรับผิดชอบจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์

และคดี Jobling v. Associated Dairies (1981) ในคดีนี้ เหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับโจทก์ในครั้งแรกเป็นการทำละเมิด แต่เหตุครั้งหลังนั้นไม่ใช่การทำละเมิด ซึ่งศาลได้ตัดสินให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายในครั้งแรกนั้น รับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์จนถึงช่วงเวลาที่มีเหตุที่ไม่ใช่การทำละเมิดเกิดขึ้น

ดังนั้นกรณีที่มีเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้นไม่พร้อมกันแต่เหตุในครั้งหลังทำให้ผลแห่งความเสียหายทวีมากขึ้นนั้น จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าเหตุที่เกิดขึ้นในครั้งหลังนั้นเป็นการกระทำละเมิดเช่นเดียวกับเหตุที่เกิดขึ้นในครั้งแรกหรือไม่ หากว่าเหตุที่เกิดขึ้นในครั้งหลังนั้นเป็นการกระทำละเมิด ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายในครั้งแรกก็ยังคงมีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์อย่างเต็มความเสียหายอยู่นั่นเอง ซึ่งเป็นผลจากนโยบายทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายมิให้ได้รับการชดเชยน้อยกว่าที่สมควรนั่นเอง หากว่าเหตุที่เกิดขึ้นในครั้งหลังนั้นไม่ใช่การกระทำละเมิด ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายในครั้งแรกคงมีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์จนถึงช่วงเวลาที่เกิดเหตุที่ไม่ใช่การทำละเมิดเท่านั้น เนื่องจากศาลถือว่าเหตุที่เกิดขึ้นในครั้งหลังนั้นเป็นความเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งโจทก์จะต้องยอมรับ และไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้นั่นเอง

¹¹ สืบค้นจาก www.londonexternal.ac.uk บทความ Chapter 4 Negligence: causation and remoteness of damage โดย University of London External Programme

1.1.2.2 มีความไม่แน่นอนในข้อเท็จจริง

ในกรณีแรกนั้นส่วนที่เป็นปัญหาคือการตัดสินด้วยเหตุผลว่าจำเลยนั้นสมควรที่จะต้องรับผิดชอบเพียงไร แต่หากเกิดกรณีที่ข้อเท็จจริงไม่แน่นอนทำให้ไม่ทราบว่าเป็นผู้กระทำทำให้เกิดความเสียหาย ศาลจะตัดสินเช่นไร ยกตัวอย่างเช่น A และ B ได้ใช้ปืนยิง C ในเวลาเดียวกันแต่มีกระสุนเพียงนัดเดียวเท่านั้นที่โดน C และทำให้ C ถึงแก่ความตายทันที โดยที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่ากระสุนของ A หรือ B ที่มาโดน C ดังนั้นศาลจะตัดสินให้ A หรือ B รับผิดชอบในความตายของ C ได้อย่างไร

ตัวอย่างคดี Cook v. Lewis (1951, 1 DLR 1 SCC) ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นในศาลแคนาดา คดีนี้โจทก์ผู้เสียหายได้ฟ้องสมาชิกจากชมรมล่าสัตว์ 2 คนเป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายนั้นได้ถูกยิงบาดเจ็บ โดยกระสุนปืนที่ยิงโดนโจทก์นั้นเป็นกระสุนปืนของสมาชิก 1 ใน 2 คนจากชมรมล่าสัตว์ซึ่งเป็นจำเลยในคดีนี้ ปัญหาก็คือจำเลยทั้ง 2 คนได้ลั่นไกไปในทิศทางเดียวกันในเวลาเดียวกันแต่มีเพียงกระสุนนัดเดียวที่โดนโจทก์ ส่วนอีกนัดพลาดไปและไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ากระสุนนัดที่โดนโจทก์ นั้นเป็นกระสุนของใคร ศาลแคนาดาได้ตัดสินว่าให้จำเลยทั้ง 2 ต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโจทก์¹²

คำอธิบายของศาลก็คือเมื่อปรากฏว่าจำเลยทั้งคู่ได้ฝ่าฝืน duty of care ที่มีต่อโจทก์ ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จำเลยทั้ง 2 ต้องรับผิดชอบ นอกเสียจากว่าจำเลยทั้งคู่จะสามารถแสดงให้เห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้ (Balance of probabilities) ที่กระสุนนัดที่ไปโดนผู้เสียหาย (โจทก์) นั้นไม่ใช่กระสุนของเขา ซึ่งในการตัดสินของศาลนั้นเป็นการอธิบายบนพื้นฐานที่ว่าผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจากการกระทำละเมิดของบางคน และบุคคลที่มีความเป็นไปได้ในการที่จะเป็นผู้ที่กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นมีการกระทำโดยประมาท และผลแห่งความประมาทนั้นเป็นการป้องกันผู้เสียหายให้ไม่ต้องพิสูจน์ว่าใครเป็นผู้กระทำละเมิด ผู้เสียหายจึงควรได้รับประโยชน์ในส่วนนี้และภาระการพิสูจน์จึงตกไปอยู่ที่จำเลยนั่นเอง

ซึ่งคำอธิบายในส่วนนี้สัมพันธ์กับข้อเท็จจริงในกรณี A และ B ได้ใช้ปืนยิง C โดนจุดที่มีสำคัญพอ ๆ กันในร่างกาย ในเวลาเดียวกัน C ถึงแก่ความตายทันที การยิงของ A และ B สามารถทำให้ C ถึงตายได้ทั้งคู่ คือเมื่อทั้ง A และ B ได้ทำละเมิด C ทั้งคู่ ผลเสียหายได้เกิดขึ้นกับ C แล้วแม้ว่าจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า C ได้เสียชีวิตเพราะกระสุนปืนของ A หรือ B แต่อย่างไรเสีย ก็มี

¹² Baker, Charles David. ., *supra* note 4 p.188.

ความเป็นไปได้เท่า ๆ กันที่ A และ B จะเป็นผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นกับ C ดังนั้นภาระการพิสูจน์จึงควรตกไปที่ A และ B หากว่าทั้งคู่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความตายของ C ไม่ได้เกิดจากกระสุนของเขา ทั้งคู่ก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ C นั่นเอง

ตัวอย่างคดี Bonnington Castings Ltd v. Wardlaw (1956, 1 AER 615) คดีนี้โจทก์ผู้เสียหายได้ฟ้องลูกจ้างของเขาเป็นจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

โจทก์ได้ป่วยเป็นโรคปอดจากการสูดไอน้ำที่เป็นอันตราย ซึ่งไอน้ำที่รั่วออกมาในส่วนนั้นบางส่วนเกิดจากความประมาทของจำเลย และบางส่วนไม่ได้เกิดจากความประมาทของจำเลย ในคดีนี้ศาลได้ตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบในการป่วยของโจทก์โดยที่โจทก์ไม่ต้องแสดงให้เห็นว่าไอน้ำส่วนที่เกิดจากความประมาทของจำเลยเป็นส่วนที่ทำให้เขาเป็นโรคปอด¹³

จะเห็นได้ว่าจากกรณีคดี Bonnington Castings Ltd v. Wardlaw นี้ตามข้อเท็จจริงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าไอน้ำที่ทำให้เกิดโรคปอดนั้นเป็นไอน้ำส่วนที่เกิดจากความประมาทของ จำเลยหรือไม่ ผู้พิพากษา Salmon ได้ให้คำอธิบายในคดีนี้ว่า โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการกระทำของจำเลย เป็นสาเหตุของอาการป่วย หากว่าการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของจำเลยเป็น "ปัจจัยที่มีส่วนร่วม" (Materially contributed) ในการก่อให้เกิดอาการป่วยของโจทก์

กล่าวโดยสรุป เมื่อเกิด Multiple causes ขึ้นศาลจะหลีกเลี่ยงไม่นำหลัก But-for test มาปรับใช้ แต่ศาลจะมีความเห็นว่าเมื่อจำเลยได้ฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังที่มีต่อโจทก์ และมีความเป็นไปได้ที่ความเสียหายจะเกิดจากการกระทำของจำเลย แม้ว่าตามข้อเท็จจริงจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับนั้นเกิดจากการกระทำของจำเลยจริงหรือไม่ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโจทก์ โดยที่โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์เลยว่า การกระทำละเมิดของจำเลยนั้นเป็นเหตุในความเป็นจริงของความเสียหายที่โจทก์ได้รับหรือไม่

จากการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงเป็นการพิสูจน์ความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายโดยผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบเมื่อผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับนั้น เกิดจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย โดยการนำหลัก But-for test ดังที่ได้กล่าวมาแล้วมาพิสูจน์ แต่หลัก But-for test นั้นเป็นเพียงหลักที่ใช้กำหนดว่าปัจจัยไหนที่เป็นสาเหตุของความเสียหายที่ผู้เสียหาย

¹³ Ibid, p.188.

ได้รับในความเป็นจริงเท่านั้น แต่ไม่ได้บ่งบอกถึงความมีอยู่ของความรับผิดทางกฎหมาย¹⁴ ดังนั้น ในการกำหนดให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดนอกจากการพิสูจน์การกระทำของละเมิด ด้วยหลัก But-for test แล้ว ยังต้องพิสูจน์ด้วยว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้น เป็นการกระทำที่เป็นเหตุในทางกฎหมาย (cause in law) ด้วย ซึ่งหลักในการวิเคราะห์ความรับผิด ในทางกฎหมายนี้ ศาลของประเทศอังกฤษได้วางหลักไว้ดังนี้

1.2 ระยะห่างของความเสียหาย

หลักระยะห่างของความเสียหาย หรือ Remoteness of damage หมายถึงระยะห่าง ระหว่างความเสียหายกับการกระทำผิด เป็นหลักซึ่งศาลอังกฤษได้นำมาใช้กำหนดขอบเขตความ รับผิดของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเอาไว้ ซึ่งหลัก remoteness of damage นี้เกิดจาก แนวความคิดที่ว่า ความรับผิดของบุคคลต่อความประมาทของตนนั้นจะต้องมีที่สิ้นสุดลง ณ จุดใด จุดหนึ่ง โดยแม้ว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ ความระมัดระวัง และสามารถพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลโดยหลัก But-for test ได้แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย ทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย

ในการใช้หลัก But-for test นั้นมีข้อจำกัดในตัวมันอยู่นั่นก็คือหลัก But-for test นี้ไม่มี การจำกัดขอบเขตความรับผิดของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไว้ โดยหลัก But-for test นั้น กำหนดว่าผู้ละเมิดต้องรับผิดหากว่าผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ เกิดจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย ดังนั้นในทางกลับกันนั้น ไม่ว่าการกระทำของ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะมีลักษณะที่ควรก่อให้เกิดความเสียหายมากหรือน้อยเพียงไร กระทำมานานแค่ไหน ขอเพียงแต่ผู้เสียหายพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับเกิดจากการ กระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็จะต้องรับผิดในความ เสียหายที่เกิดขึ้นในทุกกรณี

Lord Bacon ได้กล่าวไว้ว่า มันไม่มีที่สิ้นสุดสำหรับกฎหมายที่จะตัดสินเหตุของเหตุและ แรงผลักดันที่มีต่อกัน อย่างไรก็ตาม ในตัวของ cause เองนั้นประกอบด้วยเหตุที่เกิดขึ้นมาใกล้ชิด

¹⁴ Ibid, p.191.

กับผลที่สุด (immediate cause) และเราสมควรตัดสินการกระทำโดยหลักเหตุใกล้ชดนี้ โดยไม่ต้องมองไปยังเหตุที่อยู่ในระดับอื่นนอกเหนือจากเหตุใกล้ชดนี้เลย¹⁵

จากคำอธิบายของ Lord Bacon นั้นทำให้เกิดหลักการสำหรับความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายขึ้นซึ่งก็คือ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นมีความรับผิดชอบเฉพาะต่อผลที่เป็นธรรมชาติและใกล้ชดกับการกระทำทำความผิดของตนเท่านั้น หรือสามารถกล่าวได้อีกอย่างก็คือ บุคคลจะสามารถหลุดจากความรับผิดชอบละเมิดของตนเองได้ต่อเมื่อความเสียหายของผู้เสียหายนั้นมีระยะที่ห่างจากการกระทำของตนจนเกินไป (too remote)¹⁶

ในเรื่องของ Remoteness of damage นั้นมีหลักการพิจารณาที่หลากหลายซึ่งสามารถนำมาใช้จำกัดความรับผิดชอบของจำเลยในกรณีที่ผ่านมาขั้นตอน but for test แล้ว ซึ่งจะขออธิบายหลักการพิจารณาเรื่อง Remoteness of damage ออกเป็นกรณีไปดังนี้

1.2.1 หลักผลโดยตรง

แต่เดิมนั้นศาลอังกฤษจะถือว่าจำเลยในคดีละเมิดต้องรับผิดชอบในผลธรรมดาที่น่าจะเกิดจากการทำความผิดของจำเลย และความเสียหายนั้นจำเลยผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะต้องสามารถคาดหมายล่วงหน้าโดยใช้ความคิดตามธรรมดาได้ด้วยว่าอาจจะเกิดขึ้นเพราะการกระทำของตน ถ้าหากว่าความเสียหายนั้นจำเลยไม่สามารถคาดหมายได้ล่วงหน้า จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ต่อมาเกิดคดี Re Polemis ขึ้น ศาลอังกฤษกลับวางหลักใหม่ขึ้นมาคือ หลักผลโดยตรง (direct consequence) ซึ่งกำหนดว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในผลโดยตรงที่เกิดจากการกระทำของจำเลย เราสามารถศึกษาแนวคิดของหลักผลโดยตรงได้จากคดี Re Polemis ดังต่อไปนี้

คดี Re an Arbitration between Polemis and Furness, Withy & Co. (1921, Court of Appeal, [1921] 3 K.B. 560) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า Re Polemis เป็นคดีตัวอย่างที่ถูกนำมาใช้ศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายในคดีละเมิดของประเทศไทย ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า

ในคดีนี้ Polemis และ Boyazides เจ้าของเรือกลไฟกรีก Thrasyvoulos ได้ทำสัญญาเช่าเรือให้กับบริษัท Furness, Withy and Company ซึ่งนำเรือไปบรรทุกน้ำมันเบนซินซึ่งบรรจุ

¹⁵ Burdick, Francis Marion, 1845- , The law of torts; a concise treatise on the civil liability at common law and under modern statutes for actionable wrongs to person and property . p.106.

¹⁶ Ibid.

ในกระป๋อง ในขณะที่กำลังเดินทางอยู่นั้นได้เกิดรอยรั่วที่กระป๋องเป็นผลทำให้น้ำมันเบนซินระเหยกลายเป็นไอน้ำมันกระจายไปทั่วห้องบรรทุกสินค้าของเรือ เมื่อเรือเทียบท่าที่ Casablanca ใน Morocco เป็นหน้าที่ของกรรมกรชาวอาหรับซึ่งเป็นลูกจ้างของบริษัท Furness, Withy and Company ผู้เช่าเรือที่จะต้องบรรทุกสินค้าลงจากเรือและเพื่อการนี้พวกเขาได้นำเอาแผ่นไม้ขนาดใหญ่มาวางพาดไว้กับปากกระวางเรือเพื่อใช้เป็นทางเดิน ในขณะที่เชือกก่วงที่ใช้บรรจุสินค้าได้ถูกยกขึ้น โดยความประมาทของลูกจ้างของบริษัท Furness, Withy and Company ทำให้สายเชือกได้ไปถูกกับแผ่นกระดานแผ่นหนึ่ง กระดานแผ่นนั้นตกลงไปในช่องบรรทุกสินค้าที่มีละอองน้ำมันกระจายอยู่ เป็นผลให้เกิดเพลิงไหม้จากการที่ละอองน้ำมันไปกระทบกับประกายไฟที่เกิดขึ้นจากการเสียดสีของแผ่นไม้ที่ตกลงมา เรือทั้งลำเสียหายจากเหตุเพลิงไหม้

เจ้าของเรือได้เรียกร้องให้บริษัทผู้เช่าชดเชยมูลค่าของเรือที่เสียหาย ซึ่งบริษัทผู้เช่าได้ให้การต่อสู้ว่ามีข้อยกเว้นความเสียหายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ รวมถึงเพลิงไหม้บนเรือในสัญญาเช่าเหมาเรือ ซึ่งอยู่ในธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้า เจ้าของเรือได้อ้างว่าข้อยกเว้นความเสียหายนั้นใช้การไม่ได้เมื่อความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะความประมาทของผู้เช่าหรือลูกจ้างของผู้เช่า ซึ่งข้อถกเถียงได้มาสู่กระบวนการตัดสินของอนุญาโตตุลาการ ซึ่งในชั้นแรกนั้นมันดูจะไม่เกี่ยวข้องกับละเมิดเนื่องจากเป็นการเรียกร้องตามสัญญาเช่าเหมาเรือ และเป็นปัญหาเพียงว่าความประมาทของจำเลยทำให้สิทธิในการอ้างข้อยกเว้นความเสียหายหมดไปหรือไม่ แต่ผู้เช่าเรือกลับให้การว่าความเสียหายนั้นไกลกว่าเหตุ (Too remote) ดังนั้นผู้พิพากษา Sankey J. และศาลอุทธรณ์จึงพิจารณาว่าคดีนี้เป็นคดีละเมิด อนุญาโตตุลาการที่มีความเชี่ยวชาญ (W.Clifton, A.F.Wootten และ Sturt Beven) ซึ่งถูกเรียกมาปฏิบัติหน้าที่โดยศาลอุทธรณ์ได้พบข้อเท็จจริงว่าการเกิดประกายไฟเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดหมายได้ล่วงหน้าจากการหล่นของไม้กระดาน แม้ว่าความเสียหายบางส่วนของเรือนั้นอาจเป็นที่คาดหมายได้ ศาลอุทธรณ์มีความเป็นเป็นเอกฉันท์ให้ผู้เช่าเรือมีความรับผิดชอบในความเสียหายของเรือต่อเจ้าของเรือต้องชดเชยเงินเป็นจำนวน 200,000 ปอนด์

ศาลได้ให้คำอธิบายว่า การปล่อยให้ไม้กระดานตกลงไปในช่องบรรทุกสินค้านั้นเป็นความประมาทในตัวเองอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นไม่ว่ามันไม่น่าที่จะสร้างความเสียหายให้กับตัวเรือหรือสินค้าได้ ดังนั้นผู้เช่าเรือมีความผิดในความประมาทและต้องรับผิดชอบโดยตรง (direct

consequence) ที่เกิดขึ้นจากความประมาทนั้น แม้ว่าในลักษณะทางธรรมชาติและความสำคัญของมันนั้นวิญญูชนไม่อาจคาดหมายได้ก็ตาม¹⁷

จะเห็นได้ว่าจากข้อเท็จจริงของคดีนี้ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเรือของโจทก์นั้น เป็นสิ่งที่จำเลยไม่สามารถคาดเห็นได้ แม้ว่าศาลจะอธิบายว่าการกระทำของลูกจ้างของจำเลยเกิดจากความประมาทและเมื่อเป็นเช่นนั้น จึงไม่ใช่ว่ามันเป็นไปได้ที่จะสร้างความเสียหายให้กับตัวเรือหรือสินค้าได้ เพียงแต่ความเสียหายที่คาดเห็นได้จากการทำไม้กระดานตกไปในช่องบรรทุกสินค้ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงนั้นต่างกันมากเท่านั้น

ซึ่งจากคำตัดสินของศาลแสดงให้เห็นว่าหลักผลโดยตรงนั้นหากผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายมีความประมาทและผลที่เกิดขึ้นเกิดจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแล้ว ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะคาดหมายถึงผลของความเสียหายนั้นได้หรือไม่ก็ตาม

แต่หลังจากปี ค.ศ.1922 ปราบกฏว่าศาลประเทศอังกฤษนั้นได้พยายามหลีกเลี่ยงการตัดสินโดยการนำหลักผลโดยตรงจากคดี Re Polemis มาปรับใช้ โดยการตัดสินว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่มีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังเพราะว่าความเสียหายของผู้เสียหาย ตามเหตุผลแล้วไม่สามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้า (Reasonable foreseeable) หรือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นยังคงปฏิบัติหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังอย่างเหมาะสม ซึ่งหลักในการตัดสินนี้กลายมาเป็นหลักที่จำเป็นในการตัดสินคดีต่อมา¹⁸

1.2.2 ความสามารถในการคาดหมายล่วงหน้า

ความสามารถในการคาดหมายล่วงหน้า (Reasonable Foresee ability) คือสมมุติฐานที่ศาลนำมากำหนดความรับผิดชอบของจำเลยในคดีละเมิด โดยหลักแล้วผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นจะมีความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายสามารถคาดหมายว่าอาจจะเกิดขึ้นจากการกระทำของเขาได้ด้วย ซึ่งคดีที่ศาลได้นำหลักนี้มาใช้คือคดี The Wagon Mound ซึ่งจะนำเสนอดังนี้

¹⁷ Heuston, Robert Francis Vere., Buckley, R. A., Salmond, John William, 1862-1924. , Salmond and Heuston on the law of torts . pp.514-515.

¹⁸ Ibid ,p.516.

ตัวอย่างคดี The Wagon Mound หรือ Overseas Tankship (U.K.) LTD v. Morts Dock & Engineering Co. ตัดสินโดยศาลของ New South Wales ประเทศออสเตรเลีย เป็นคดีตัวอย่างที่ศาลอังกฤษนำมาใช้อธิบายถึงหลักความสามารถในการคาดหมายได้ล่วงหน้า (foreseeability) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจำกัดขอบเขตความรับผิดของจำเลยในคดีละเมิด ข้อเท็จจริงมีดังนี้

ในคดี The Wagon Mound (1961) นี้ จำเลยเป็นผู้เช่าเรือ The Wagon Mound ซึ่งวิศวกรที่เป็นลูกจ้างของจำเลยได้ทำน้ำมันเตาจากเรือ The Wagon Mound นี้รั่วลงสู่ทะเลที่อ่าวซิดนีย์โดยความประมาทเลินเล่อ น้ำมันนี้มีจุดเผาไหม้อยู่ที่ 170 องศาฟาเรนไฮต์และเชื่อว่ามันจะไม่ลุกไหม้บนน้ำ โจทก์ผู้เสียหายได้สอบถามเกี่ยวกับความปลอดภัยในการเชื่อมโลหะที่ทำเรือของพวกเขาซึ่งมีระยะห่างจากคราบน้ำมันที่ลอยอยู่ประมาณ 200 หลาและโจทก์ ได้รับการยืนยันว่ามีความปลอดภัย 2 วันต่อมาเกิดมีโลหะหลอมเหลวกระเด็นออกมาจากการเชื่อมโลหะไปโดนเศษใยฝ้ายซึ่งชุ่มไปด้วยน้ำมัน ทำให้เกิดเพลิงลุกไหม้ ท่าเรือเสียหายวอดวาย ศาล New South Wales ได้ตัดสินว่าจำเลยนั้นได้ฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังที่มีต่อโจทก์ในกรณีที่คราบน้ำมันทำให้ท่าเรือโจทก์เสียหาย แต่ความเสียหายที่เกิดจากเพลิงไหม้นั้นจำเลยไม่มีความรับผิด เนื่องจากตามเหตุผลแล้วน้ำมันนี้มีจุดเผาไหม้อยู่ที่ 170 องศาฟาเรนไฮต์และวิญญูชนไม่อาจคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าน้ำมันจะลุกไหม้บนน้ำ ทำให้ท่าเรือเกิดความเสียหายจากการกระทำที่เป็นความประมาทของจำเลย¹⁹

ในคดี The Wagon Mound นี้การกระทำของจำเลยแม้จะเป็นความประมาทและทำให้เกิดความเสียหายขึ้น แต่ศาลก็ตัดสินให้จำเลยไม่ต้องรับผิดเนื่องจากไม่สามารถคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดความเสียหายขึ้นกับโจทก์ แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดในความเสียหายนั้น ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องคาดหมายได้ด้วยว่าความเสียหายนั้นมีโอกาสจะเกิดขึ้น ซึ่งการพิจารณาว่าผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายสามารถที่จะคาดหมายได้หรือไม่นั้น ก็โดยใช้หลัก Reasonable man หรือก็คือหลักวิญญูชนมาเปรียบเทียบนั่นเอง โดยหลักแล้วคดีนี้ขัดแย้งกับหลักในคดี Re Polemis อย่างสิ้นเชิง และศาลก็ยอมรับหลักนี้มาใช้ซึ่งเป็นการยกเลิกการใช้หลักผลโดยตรงจากคดี Re Polemis ไป ต่อมาหลักในคดี the wagon mound นี้ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปโดยคดี Overseas Tankship (U.K.) Ltd v Miller Steamship Co Pty (1966) หรือที่รู้จักกันในนาม the Wagon Mound 2

¹⁹ Weir, John Antony. , A casebook on tort / by Tony Weir . p.227

ตัวอย่างคดี The Wagon Mound 2 หรือคดี Overseas Tankship (U.K.) Ltd v Miller Steamship Co Pty (1966) นี้ ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า

จำเลยเป็นเจ้าของเรือขนส่งสินค้าชื่อ Wagon Mound ซึ่งจอดเทียบอยู่ที่ท่าเรือผู้เสียหาย (โจทก์) เป็นเจ้าของเรือ 2 ลำที่จอดเทียบท่าอยู่ใกล้ๆ ในเวลานั้นเรือ Wagon Mound เกิดน้ำมันรั่วลงท่าเรือในขณะที่คนงานกำลังเชื่อมโลหะอยู่บนเรือ ประกายไฟจากการเชื่อมโลหะกระเด็นออกมาโดนน้ำมันที่รั่วออกมาทำให้เกิดเพลิงลุกไหม้ทำลายเรือทั้งสามลำ ศาลในคดีนี้ได้ตัดสินว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากหากเปรียบเทียบกับภาระกระทำของจำเลย วิทยุชนในสถานะของวิศวกรเรือจะต้องมีความระมัดระวังในเรื่องความเสี่ยงเกี่ยวกับไฟเนื่องจากขอบเขตความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้นั้นมีมาก ดังนั้นจึงไม่มีข้ออ้างสำหรับจำเลยในการละลายปล่อยให้น้ำมันรั่วออกจากเรือ วิทยุชนนั้นจะละลายในสิ่งที่มีความเสี่ยงต่อความเสียหายสูงก็ต่อเมื่อเขามีเหตุผลที่จะต้องทำเท่านั้น²⁰

จะเห็นได้ว่าในคดี The Wagon Mound 2 นี้ไม่ได้กลับหลักของคดี the Wagon Mound แรกแต่อย่างใด แต่เป็นการบิบบมมองเกี่ยวกับการคาดหมายล่วงหน้าให้แคบลง เนื่องจากว่าผู้ที่ทำให้เกิดภัยพิบัตินั้นเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ ดังนั้นจึงต้องมีความระมัดระวังมากกว่าบุคคลธรรมดา และเมื่อพิจารณาจากวิจารณ์ญาณของวิศวกรแล้วการปล่อยให้น้ำมันรั่วออกจากเรือจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหาข้ออ้างมายกเว้นความรับผิดชอบได้นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป ศาลได้นำหลัก Reasonable Foresee ability มาใช้แทนที่ผลโดยตรงและต่อมาหลัก Reasonable Foresee ability นี้ถือเป็นหลักที่ขาดเสียไม่ได้ในการพิจารณาความรับผิดของจำเลยในคดีละเมิด

1.2.3 หลักกะโหลกไข่

หลักกะโหลกไข่ (Eggshell-skull rule หรือ Thin-skull rule) เป็นหลักที่เกิดขึ้นก่อนปี 1961 ซึ่งศาลก็ยังคงนำหลักนี้มาใช้ร่วมกับ Remoteness of damage อยู่²¹ หลักกะโหลกไข่นี้เป็นหลักทางกฎหมายที่กำหนดให้ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย ทั้งหมด ในกรณีที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นได้กระทำความผิดต่อผู้กระทำ

²⁰ <http://en.wikipedia.org..>

²¹ [www.londonexternal.ac.uk/current_students/programme_resources/](http://www.londonexternal.ac.uk/current_students/programme_resources/laws/subject_guides/tort/tort_ch4.pdf)

ให้เกิดความเสียหาย แต่ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเกินกว่าที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะคาดหมายได้ เนื่องจากว่าผู้เสียหายนั้นมีลักษณะทางกายภาพที่บกพร่องหรือไม่ปกติธรรมดา ยกตัวอย่างเช่น หากผู้เสียหายเป็นผู้ที่มีกะโหลกศีรษะบางผิดปกติซึ่งเทียบได้กับเปลือกไข่ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่รู้ถึงความผิดปกติของผู้เสียหายและได้ทำการตบศีรษะผู้เสียหายเบาๆ เป็นผลให้กะโหลกศีรษะของผู้เสียหายแตก ผลก็คือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากการกระทำของตน แม้ว่าจะไม่สามารถคาดหมายได้ถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นก็ตาม ซึ่งมาจากหลักการที่ว่า "ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับสภาพของผู้เสียหายว่าเป็นเช่นเดียวกับตอนที่เจอ"²² หมายความว่า ในครั้งแรกที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายได้กระทำให้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้เสียหาย ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเห็นว่าผู้เสียหายมีสภาพร่างกายสมบูรณ์เช่นคนทั่วไป ต่อมาผู้กระทำให้เกิดความเสียหายพบข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายเป็นผู้มีความผิดปกติทางร่างกายซึ่งส่งผลให้ผลของการทำละเมิดมีความรุนแรงมากกว่าที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะสามารถคาดหมายได้ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะนำข้อเท็จจริงที่พบครั้งหลังมาใช้อ้างยกเว้นความรับผิดไม่ได้ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องยอมรับเสมือนว่าสภาพของผู้เสียหายเป็นเช่นเดียวกับตอนที่เจอ ดังนั้นหลักกะโหลกบางนี้จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปกป้องผู้เสียหายที่มีลักษณะบกพร่องทางกายภาพโดยตรงนั่นเอง ซึ่งขอบเขตของความคุ้มครองนั้นไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะกรณีผู้เสียหายมีกะโหลกบางเท่านั้น แต่รวมถึงโรคภัยไข้เจ็บหรือความบกพร่องอื่นๆ เช่น โรคหัวใจ โรคลมชัก โรคโลหิตไหลไม่หยุด ฯลฯ เป็นต้น

ตัวอย่างคดี Smith v Leech Brain Ltd (1961) ในคดีนี้นาง Smith ภรรยาของผู้ตาย เป็นโจทก์ฟ้อง บริษัท Leech Brain Ltd เป็นจำเลย โดยข้อเท็จจริงในคดีมีดังนี้

สามีโจทก์ทำงานอยู่ในโรงงานเหล็กของจำเลยในปี 1950 ลูกจ้างของจำเลยได้ทำให้โลหะหลอมเหลวกระเด็นไปโดนริมฝีปากของสามีโจทก์โดยประมาท ซึ่งแผลใหม่นั้นได้รับการรักษาจนหาย หลังจากนั้นปรากฏว่าสามีโจทก์ได้เป็นมะเร็งตรงจุดที่เป็นแผลไหม้และเสียชีวิตในปี 1953 จำเลยได้ต่อสู้ว่าความตายของสามีโจทก์นั้นเป็นผลที่ไม่อาจคาดหมายได้จากการที่เป็นแผลไหม้เล็กๆ ศาลได้อธิบายว่าคำถามก็คือจำเลยสามารถคาดหมายถึงอาการบาดเจ็บซึ่งก็คือแผลไหม้ที่สามีโจทก์ได้รับได้หรือไม่ คำตอบก็คือได้ ดังนั้นจำเลยต้องรับผิดชอบต่อความตายที่เกิดขึ้นกับสามี

²² . <http://en.wikipedia.org>.

โจทก์ เนื่องจากความเสียหายที่เกิดจากแผลใหม่นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับสภาพร่างกายของสามีโจทก์ด้วย²³

ในคดีนี้จะเห็นได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่จำเลยสามารถคาดหมายได้ คือ แผลใหม่ที่เกิดจากความประมาทของลูกจ้างของจำเลย เพียงแต่ว่าผลเสียหายจากแผลใหม่นั้น ลูกถามจนกลายเป็นโรคมะเร็ง ซึ่งไม่ได้เกิดจากความผิดของผู้ตายเพียงแต่เป็นเพราะสภาพร่างกายของผู้ตายส่งผลให้เกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้นเท่านั้น ดังนั้นต้องถือว่าผลเสียหายที่เพิ่มขึ้นจากเดิมนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในความคาดหมายของจำเลยด้วย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความตายของสามีโจทก์นั่นเอง

ตัวอย่างคดี Robinson v. Post Office (1974) ข้อเท็จจริงมีดังนี้

คดีนี้โจทก์เหี่ยวบบนบันไดที่เลอะน้ำมันในที่ทำงานและลื่นล้มทำให้คางของเขาแตก โจทก์ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยักในเวลาต่อมาและเกิดอาการแพ้เป็นผลให้สมองของเขาได้รับความเสียหาย แม้ว่าแพทย์จะได้ทำการทดสอบอาการแพ้ยาก่อนแล้วก็ตามแต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีอาการแพ้แต่อย่างใด จำเลยได้ต่อสู้ว่าพวกเขามีความรับผิดชอบเฉพาะกับแผลคางแตกตอนแรกเท่านั้น ศาลได้ตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดกับสมองของโจทก์ด้วย เนื่องจากการที่โจทก์ต้องรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยักนั้นเป็นสิ่งที่คาดหมายได้จากการที่ได้รับแผลแตกที่คาง²⁴

ดังนั้นโดยสรุปก็คือหากความเสียหายนั้นเกิดขึ้นมากกว่าที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะสามารถคาดหมายได้เนื่องมาจากสภาพร่างกายของผู้เสียหายนั้นส่งผลให้เกิดขึ้น หากพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเป็นความผิดหรือเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังที่มีต่อผู้เสียหายแล้ว แม้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะไม่สามารถคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้น ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ต้องรับผิดชอบ ซึ่งผลของหลักการนี้เป็นเช่นเดียวกันกับหลักในเรื่องผลโดยตรง ตรงที่ว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดเมื่อความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย หากพิจารณาแล้วก็คือศาลนำหลักผลโดยตรงมาเพื่อใช้ปกป้องผู้เสียหายในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้น

²³ Blakemore, Timothy., Greene, Brendan. , Law for legal executives : professional diploma in law. level 3, year 1. English legal system. The law relating to land, criminal law, law of tort. p.354

²⁴ *Ibid.*

มากกว่าที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะสามารถคาดหมายได้เนื่องมาจากสภาพร่างกายของผู้เสียหายนั้นส่งผลให้เกิดขึ้นนั่นเอง

1.3 เหตุแทรกแซง

หลักการต่างๆ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่ศาลใช้นั้นในบางครั้งเมื่อเกิดข้อเท็จจริงบางอย่างขึ้นมา เพื่อความเป็นธรรมแล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาโดยไม่อาจคำนึงถึงหลักต่างๆ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล เนื่องจากข้อเท็จจริงเหล่านี้ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดตอนลง (breaking the chain of causation) ซึ่งโดยหลักแล้วก็คือ แม้ว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะถูกพิจารณาว่าเป็นความผิด แต่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิดชอบหากเกิดเหตุการณ์หรือมีการกระทำที่มาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายและผลเสียหายนั้นขาดตอนลง เหตุการณ์หรือการกระทำเหล่านี้เรียกว่า เหตุแทรกแซง (a new intervening act)

การกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งจากช่วงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้เสียหาย หากหลังจากการกระทำที่แท้จริงของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายสิ้นสุด มีการกระทำใหม่เกิดขึ้นโดยไม่ได้เป็นผลมาจากผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย และการกระทำนั้นได้มากลบการกระทำที่เป็นความประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย การกระทำนี้เรียกว่าเหตุแทรกแซง (A new intervening act หรือ novus actus interveniens ในภาษาลาติน) ผลก็คือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่ต้องรับผิดชอบในความประมาทของตนเอง²⁵

ศาลต้องพิจารณาว่าการกระทำที่เกิดขึ้นใหม่นี้มีความรุนแรงพอที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแทนที่การกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ซึ่งอธิบายได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างคดี Hogan v Bentinck Collieries (1949) ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า

ในคดีนี้โจทก์เป็นคนงานเหมืองแร่ ซึ่งได้ทำกระตุมนิ้วโป้งของเขาหักโดยเกิดจากความประมาทของนายจ้างของเขา ต่อมาจากการบาดเจ็บเขาได้ตัดนิ้วโป้งออกและฟ้องนายจ้างของ

²⁵ Ibid, p.355.

เขาเป็นจำเลย ศาลตัดสินว่านายจ้างต้องรับผิดชอบต่อความเจ็บปวดทรมานที่เกิดขึ้นจากการบาดเจ็บครั้งแรกของโจทก์ แต่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเจ็บปวดทรมานที่เกิดขึ้นจากการตัดนิ้ว เนื่องจากการตัดนิ้วนั้นเป็นสิ่งที่จำเลยไม่น่าจะคาดคิดถึงที่จะสามารถที่จะหายเองได้ การตัดนิ้วถือเป็นเหตุที่แทรกแซงขึ้นมาใหม่และจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น

เหตุแทรกแซงนี้อาจเกิดขึ้นจาก

(1).การกระทำของบุคคลอื่นหรือการกระทำของตัวผู้เสียหายเอง

(2).การกระทำที่เกิดจากธรรมชาติกระทำ

ซึ่งจะแยกพิจารณาดังนี้

1.3.1 เหตุแทรกแซงเกิดจากการกระทำของตัวผู้เสียหายเอง

การกระทำที่เกิดขึ้นและถือได้ว่าเป็นเหตุแทรกแซงนั้น รวมถึงการกระทำที่มาจากผู้เสียหายเองด้วย หากว่าการกระทำของผู้เสียหายนั้นมีความสำคัญพอที่จะผลักดันให้เกิดผลเสียหายขึ้น ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น

ตัวอย่างคดี McKew v Holland & Hannon & Cubitts Ltd (1969) ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า

ในคดีนี้จำเลยได้ทำให้โจทก์ผู้เสียหายบาดเจ็บที่ขาข้างซ้ายโดยประมาท เป็นผลให้โจทก์สูญเสียการควบคุมขาเป็นบางครั้งคราว หลังจากที่เกิดอุบัติเหตุขึ้นโจทก์ก็ได้เดินลงบันไดที่มีขั้นบันไดที่สูงชันไปกับหลานสาวของโจทก์ ขาของโจทก์เกิดบังคับไม่ได้ทำให้โจทก์พลัดตกบันไดบาดเจ็บสาหัส ศาลได้ตัดสินว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในอาการบาดเจ็บของโจทก์ เนื่องจากการกระทำของโจทก์ที่เดินลงบันไดไปกับหลานสาวของโจทก์ เป็นสิ่งที่ไม่สมเหตุสมผลที่ผู้ที่มีสภาพร่างกายเช่นโจทก์จะทำกันและถือเป็นเรื่องที่แทรกแซงขึ้นมาใหม่²⁶

ตัวอย่างคดี Wieland v Cyril Lord Carpets (1969) ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า

ในคดีนี้โจทก์ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุซึ่งเกิดขึ้นจากความประมาทของจำเลย และโจทก์จำเป็นต้องสวมใส่ปลอกคอผ้าตัด ซึ่งจากสภาพการใช้งานของปลอกคอผ้าตัดนี้ทำให้โจทก์ไม่สามารถสวมแว่นตาของตนเองได้อย่างเหมาะสม ไม่กี่วันหลังจากที่เกิดอุบัติเหตุโจทก์ได้พลัดตกจากชั้นบันไดเนื่องมาจากการที่โจทก์ไม่ได้สวมแว่นตา ศาลตัดสินว่าผลจากการต้องสวมใส่ปลอกคอทำให้โจทก์ไม่สามารถสวมแว่นตาได้ ดังนั้นความประมาทของจำเลยในครั้ง

²⁶ Ibid . pp.355-356.

แรกเป็นผลทำให้โจทก์ไม่สามารถรับมือกับปัญหาได้ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์²⁷

ในตัวอย่างทั้ง 2 คดีนี้ปัจจัยที่เป็นผลให้ศาลตัดสินความรับผิดของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแตกต่างกันก็คือ การกระทำของผู้เสียหายนั้นศาลพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล (Reasonably) หรือไม่ หากว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่สมเหตุสมผล การกระทำนั้นก็ไม่ทำให้ห่วงโซ่ความสัมพันธ์ของการกระทำและผลขาดลง คือไม่ถือเป็นเหตุแทรกแซงนั่นเอง

1.3.2 เหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลที่สาม

หากว่าการกระทำที่เกิดขึ้นใหม่นั้นไม่ได้เกิดจากผู้เสียหายหรือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแต่เป็นการกระทำของบุคคลที่สาม ศาลต้องให้ความพยายามซึ่งน้ำหนักของสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างความคาดหมายได้ของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต่อการกระทำของบุคคลที่สาม นั้น, ความสมเหตุสมผลของการกระทำของบุคคลที่สาม และหน้าที่ของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายที่มีต่อผู้เสียหาย ซึ่งผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายของผู้เสียหายต่อเมื่อการกระทำของบุคคลที่สามมีความสำคัญขนาดที่จะทำให้ห่วงโซ่ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดลง

ตัวอย่างคดี Scott v Shepherd (1773) ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า

จำเลยได้โยนประทัดเข้าไปในตลาดซึ่งประทัดนั้นไปตกอยู่ใกล้ๆกับแผงขายสินค้าของ T, T หยิบประทัดขึ้นและโยนทิ้งไป ปรากฏว่าประทัดไปตกอยู่ใกล้ๆกับโจทก์และเกิดระเบิดขึ้น ศาลตัดสินว่าการกระทำของ T นั้นเป็นการกระทำที่สมเหตุสมผลในลักษณะของ 'การดิ้นรนในช่วงเวลานั้น' (agony of the moment) การโยนประทัดทิ้งไปไม่ได้เป็นการกระทำที่มีผลมากพอจะเป็นเหตุแทรกแซงขึ้นมาใหม่ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโจทก์²⁸

จะเห็นได้ว่าจากคดีนี้องค์ประกอบที่สอดคล้องแทรกเข้ามาในการกระทำของจำเลยและผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับคือการกระทำของ T ซึ่งในการที่ศาลจะวิเคราะห์ว่าการกระทำนั้นเป็นเหตุแทรกแซงหรือไม่ ศาลจะพิจารณาจากความสมเหตุสมผลที่เกิดการกระทำนั้นขึ้น ซึ่งในคดีนี้การกระทำของ T เป็นการกระทำที่ศาลยอมรับว่าสมเหตุสมผล ดังนั้นการกระทำของ T จึงไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดตอนลง จึงไม่ถือเป็นเหตุแทรกแซงนั่นเอง

²⁷ Ibid , p.356.

²⁸ Ibid.

ตัวอย่างคดี Knightley v Johns and others (1982) คดีนี้ Knightley เป็นโจทก์ฟ้อง Johns , สารวัตรตำรวจ, X และ หัวหน้าตำรวจ ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า

Johns ได้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุในอุโมงค์เดินรถทางเดียวโดยประมาท ตำรวจได้มาถึงที่เกิดเหตุพร้อมกับสารวัตรตำรวจผู้ที่ลืมนปิดอุโมงค์โดยทันทีตามที่ตามหน้าที่ สารวัตรตำรวจจึงส่งตำรวจ 2 นายขับรถมอเตอร์ไซด์ย้อนกลับไปที่ท่ามกลางการจราจรที่หนาแน่นเพื่อปิดทางเข้าอุโมงค์ ตำรวจนายหนึ่ง (Knightley) ได้ขับรถมอเตอร์ไซด์ไปชนกับ X ผู้ซึ่งขับรถเข้ามาในอุโมงค์ Knightley ตำรวจผู้เสียหายได้เป็นโจทก์ฟ้อง Johns, สารวัตรตำรวจ, X และหัวหน้าตำรวจในความประมาทนั้น ศาลตัดสินว่าหัวหน้าตำรวจไม่มีส่วนในความประมาท, ตามกฎหมายการเดินรถแล้ว X ไม่สมควรคาดหมายได้ว่าจะเจอผู้ใดขับรถสวนออกมาผิดทางดังนั้น X จึงไม่ประมาท, ผลที่เกิดขึ้นนั้นไกลกว่าเหตุเกินกว่าที่จะให้ Johns มารับผิด แต่ความประมาทของสารวัตรตำรวจที่ลืมนปิดอุโมงค์และส่งมอเตอร์ไซด์ให้สวนทางเดินรถไปนั้น เป็นการกระทำที่มีผลพอที่จะเป็นเหตุแทรกแซงการกระทำโดยความประมาทของ Johns ดังนั้นมีเพียงสารวัตรตำรวจผู้เดียวที่ต้องรับผิด²⁹

ตัวอย่างคดี Topp v London Country Bus Ltd (1993) ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า

จำเลยได้ปฏิบัติตามแนวทางปกติการค้าที่ปล่อยรถโดยสารประจำทางไว้โดยไม่ได้ใส่กุญแจในระหว่างเปลี่ยนกะรถ และทิ้งกุญแจไว้ในรถโดยสาร เนื่องจากคนขับรถไม่ได้มา รถโดยสารประจำทางขนาดเล็กจึงถูกปล่อยทิ้งไว้ที่ป้ายจอดรถโดยสารเป็นเวลา 9 ชั่วโมง รถโดยสารจึงถูกขโมยไปและไม่กี่นาทีต่อมาได้ไปชนกรรยาของโจทก์เสียชีวิต ตำรวจไม่สามารถตามจับคนขับรถได้ โจทก์ได้อ้างว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเหตุการณ์ที่สามารถคาดหมายได้ และจำเลยมีความรับผิดชอบจากความประมาท ศาลได้ตัดสินว่าตามสภาพของจำเลยไม่มีส่วนใกล้เคียงพอเพียงที่จะทำให้เกิดหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังต่อกรรยาโจทก์ขึ้น การกระทำของบุคคลที่สามได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดตอนลง ศาลเห็นว่ารถโดยสารที่จอดอยู่ไม่ได้มีสภาพอันตรายในตัวเองอยู่แต่แรกเริ่มและจำเลยไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลที่สาม³⁰

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

1.3.3 เหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติ

การกระทำที่กลายเป็นเหตุแทรกแซงนั้นในบางครั้งไม่ได้มาจากน้ำมือของมนุษย์แต่เป็นเหตุที่เกิดจากธรรมชาติเป็นผู้กระทำซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำของจำเลย แม้ว่าเหตุการณ์นั้นอาจไม่เกิดขึ้นหากจำเลยไม่ประมาท แต่จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์นี้

ตัวอย่าง D ขับรถไปชนรถของ C โดยประมาทและทำความเสียหายเพียงเล็กน้อยแก่ล้อรถยนต์ของ C ในขณะที่ C กำลังจอดรถลากอยู่นั้น ไฟาได้ผ่าลงมายังรถยนต์ของ C และทำให้รถยนต์ของ C นั้นลุกไหม้ นี่เป็นการกระทำของธรรมชาติซึ่ง D ไม่ต้องรับผิดชอบ³¹

กล่าวโดยสรุป เมื่อเกิดกรณีละเมิดขึ้นแล้วศาลของประเทศอังกฤษจะนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาปรับใช้เพื่อค้นหาและกำหนดความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย โดยจะแบ่งการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลออกเป็นสองส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงและความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อกฎหมาย ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงนั้นเป็นการค้นหาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ โดยการนำหลัก But-for test มาใช้พิสูจน์ หลังจากที่ได้พิสูจน์ได้แล้วว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย ศาลก็จะพิจารณาในส่วน of ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อกฎหมายซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย โดยศาลจะพิจารณาถึงระยะห่างระหว่างการกระทำและผลว่า ผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีระยะห่างที่ไกลเกินกว่าการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจะส่งผลไปถึงหรือไม่ ถ้าหากว่าไม่ไกลเกินไปผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย แต่ถ้าผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะที่ “ไกลกว่าเหตุ” ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย นอกจากนี้ เมื่อเกิดเหตุแทรกแซงศาลจะพิจารณาโดยใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลตามปกติไม่ได้ แต่ต้องพิจารณาถึงอิทธิพลที่เหตุแทรกแซงมีต่อผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปด้วยนั่นเอง

ต่อไปจะขอก้าวถึงหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดของประเทศสหรัฐอเมริกา

³¹ Ibid.

2. กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น การใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาปรับใช้กับกฎหมายละเมิด มีความคล้ายคลึงกับประเทศอังกฤษมากเนื่องจากเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย common law เช่นเดียวกันและโครงสร้างของกฎหมายละเมิดของทั้งสองประเทศก็มีความใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง ซึ่งหลักเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น จะถูกนำมาใช้กับกฎหมายละเมิดโดยเน้นไปในเรื่องของละเมิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อเป็นหลัก เช่นเดียวกับที่ใช้ในในประเทศอังกฤษ

ละเมิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อของประเทศไทยนั้นเป็นเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศอังกฤษคือเป็นกฎหมายละเมิดในส่วนที่ว่าด้วยการกระทำละเมิดโดยไม่จงใจ หรือการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นจากความประมาทและเป็นรูปแบบความรับผิดชอบที่ขึ้นกับหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง โดยเทียบเคียงกับการกระทำของบุคคลธรรมดาหรือที่เรียกว่าวิญญูชนนั่นเอง³²

โดยผลจากการที่กฎหมายละเมิดของประเทศไทยนั้นมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับประเทศอังกฤษ จึงขอลำดับถึงลักษณะต่าง ๆ ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่คล้ายคลึงกับประเทศอังกฤษแต่เพียงคร่าว ๆ

2.1 ความเสียหายที่เกิดจากความเล็งภัย

หลักความเสียหายที่เกิดจากความเล็งภัย หรือ Harm within the risk นี้เป็นหลักในการพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเสียหายที่อยู่ในประเภทของความเล็งภัยที่ผู้เสียหายมีอยู่หรือไม่ และพิสูจน์ว่าบุคคลที่ได้รับความเสียหายนั้นอยู่ในกลุ่มที่สามารถคาดหมายได้ถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ โดยหลักก็คือความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นความเสียหายที่ทำให้ผู้กระทำความเสียหายต้องรับผิดชอบในความประมาทก็ตามต่อเมื่อ

กรณีที่หนึ่งบุคคลที่ได้รับความเสียหายนั้นเป็นบุคคลที่สามารถคาดได้ว่าจะได้รับ ความเสียหายจากการกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่คาดได้ว่าจะได้รับ ความเสียหายจากการขับรถมอเตอร์ไซด์บนฟุตบาทก็คือคนเดินถนน ถ้าเป็นผู้ที่ขับรถอยู่และหันไปมองผู้

³² <http://en.wikipedia.org>.

ที่ขั้วบรมอเตอร์ไซค์บนฟุตบาทแล้วเกิดอุบัติเหตุรถชนเสาไฟฟ้าขึ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไม่ถือเป็นความเสียหายที่ทำให้ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ต้องรับผิดชอบในความประมาท

กรณีที่สองความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่ในกลุ่มของความเสียหายที่น่าจะเกิดด้วย ยกตัวอย่างเช่น การที่เราเอาปืนไปให้เด็กถือเล่น ความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นคืออาจมีบางคนถูกยิง ถ้าเด็กทำปืนตกใส่เท้าของบางคนและทำให้กระดูกเท้าแตกนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ถือเป็นความเสียหายที่ทำให้ผู้กระทำความเสียหายต้องรับผิดชอบในความประมาท

ตัวอย่างคดี Palsgraf v. Long Island Railroad (248 N.Y. 339; 162 N.E. 99; 1928 N.Y. LEXIS 1269; 59 A.L.R. 1253) เป็นคดีที่ถูกตัดสินในศาลสูงรัฐนิวยอร์ก โดยผู้พิพากษา Benjamin Cardozo ซึ่งคดีนี้ได้มีการวางหลักช่วยในการจำกัดความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย) เอาไว้ด้วย ข้อเท็จจริงในคดีคือ

ในขณะที่รถไฟกำลังเคลื่อนตัว มีผู้โดยสารคนหนึ่งได้พยายามที่จะขึ้นรถไฟพร้อมสัมภาระ พนักงานทางรถไฟ (จำเลย) ได้พบว่าผู้โดยสารที่พยายามจะขึ้นรถไฟคนนั้นกำลังจะตกจากรถไฟจึงได้เข้าไปช่วยแต่ได้ทำสัมภาระของผู้โดยสารตกลงบนทางรถไฟ โดยที่จำเลยไม่รู้เลยว่าสัมภาระนั้นบรรจุไปด้วยดอกไม้ไฟ ซึ่งเกิดระเบิดขึ้น ดอกไม้ไฟนั้นได้แตกกระจายไปถึงอีกฟากหนึ่งของขานชาลา ซึ่งเป็นเหตุให้ นาง Helen Palsgraf (โจทก์) ได้รับความเจ็บ นาง Helen Palsgraf ได้ฟ้องบริษัททางรถไฟเป็นจำเลย โดยอ้างว่าอาการบาดเจ็บของตัวเธอเกิดจากความประมาทของลูกจ้างของบริษัททางรถไฟ ศาลได้ตัดสินว่าการกระทำของพนักงานทางรถไฟที่มีต่อนาง Helen Palsgraf นั้นไม่ใช่การกระทำโดยตรง ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงเกินกว่าที่จะให้พนักงานทางรถไฟรับผิดชอบได้

ผู้พิพากษา Cardozo ได้อธิบายไว้ว่ามันไม่มีทางเลยที่พนักงานรถไฟจะสามารถรู้ได้ว่าในสัมภาระที่ห่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์นั้นจะเป็นวัตถุอันตรายและการดันตัวผู้โดยสารจะทำให้เกิดการระเบิดขึ้น ศาลได้อธิบายว่าแม้จะเป็นผู้ที่มีความรอบคอบที่สุดก็ไม่อาจสังเกตได้ว่าสัมภาระนั้นจะระเบิดกระจายไปทั่วสถานี ถ้าหากพนักงานรถไฟโยนมันทิ้งไปโดยความตั้งใจและรู้ว่ามันคืออะไรทราบเท่าที่สภาพของสัมภาระนั้นจะเตือนเขาถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น เขาก็คงจะไม่ทำให้นาง Helen Palsgraf ได้รับความอันตราย เมื่อไม่มีหลักแสดงให้เห็นว่าการกระทำของบุคคลหนึ่งจะก่อความเสียหายให้แก่อีกบุคคลหนึ่ง บุคคลทั้งสองจึงไม่มีหน้าที่ต่อกัน และไม่มี ความประมาทที่นำไปสู่ความรับผิดชอบด้วย ศาลยังได้อธิบายอีกว่าไม่ว่าการกระทำของพนักงานรถไฟที่ดันผู้โดยสารจะเป็นความประมาทหรือไม่ก็ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับความเสียหายที่นาง Helen Palsgraf ฟ้องร้อง เนื่องจากความประมาทที่บุคคลจะสามารถฟ้องร้องได้คือความประมาทที่เกิดขึ้นกับสิทธิของ

ตนเองเท่านั้น นาง Helen Palsgraf ไม่อาจฟ้องพนักงานทางรถไฟเนื่องจากที่เธอไปดันผู้โดยสารคนอื่นได้เพราะไม่ใช่การกระทำที่จะเกิดหน้าที่ต่อตัวเธอเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทฤษฎีตามกฎหมายละเมิดต้องการ ถ้าภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายไม่ได้เกิดจากความตั้งใจแล้ว ผู้เสียหายต้องแสดงให้เห็นว่าการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นมีความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดอันตรายในระดับที่มากพอที่จะให้สิทธิแก่เขาในการได้รับความคุ้มครองจากการกระทำนั้น

นอกจากนี้หลักการในการพิจารณาความรับผิดของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายตามกฎหมายละเมิดนั้นศาลอเมริกายังได้วางหลักเอาไว้ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับหลักของประเทศอังกฤษ คือในระบบกฎหมายละเมิดของสหรัฐอเมริกาจะมีการใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอยู่ 2 ประเภทนั่นคือ หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง และ หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อกฎหมาย ซึ่งการที่ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดตามกฎหมายละเมิดนั้นการกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจำเป็นที่จะต้องผ่านการพิสูจน์ว่าเป็น เหตุในความเป็นจริง (cause in fact) และ เหตุใกล้ชิด (proximate cause) ของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายเสียก่อน

2.2 เหตุในความเป็นจริง

ในส่วนของเหตุในความเป็นจริงนั้น หลักการเป็นเช่นเดียวกับในกฎหมายอังกฤษนั่นคือในการค้นหาเหตุในความเป็นจริงนั้น จำเป็นที่จะต้องนำหลัก But-for test มาปรับใช้ หลักเกณฑ์คือว่า การกระทำที่จะถือเป็นเหตุในความเป็นจริงได้นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นเหตุที่แท้จริงของผลเสียหายที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจากเหตุผลที่ว่า "หากไม่เป็นเพราะการกระทำเช่นนั้นแล้ว ความเสียหายของผู้เสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น (But-for) " ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายไม่ขับรถฝ่าไฟแดง การชนกันของรถยนต์ของผู้เสียหายและผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการขับรถฝ่าไฟแดงของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจึงเป็นเหตุในความเป็นจริงของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับรถยนต์ของผู้เสียหาย

ในการใช้ค้นหาเหตุในความเป็นจริงนั้น ในบางสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอาจไม่สามารถนำหลัก But-for test มาใช้ได้เช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ จึงต้องมีการพิจารณาในรายละเอียดซึ่งเรียกว่า Substantial Factor (ปัจจัยสำคัญ) ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี ดังต่อไปนี้

2.2.1 เหตุร่วม

เหตุร่วม หรือ Concurrent causes คือสถานการณ์ที่มีการกระทำสองอย่างที่แยกจากกันมารวมกันทำให้เกิดความเสียหายขึ้นกับบุคคลที่สาม ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้และผู้กระทำแต่ละคนต่างก็มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน แม้ว่าความเสียหายจะไม่เกิดขึ้นหากว่าไม่มีการกระทำของผู้กระทำละเมิดอีกฝ่ายหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น คนงานก่อสร้างได้เปิดฝาท่อระบายน้ำทิ้งไว้โดยประมาท และผู้ขับขีรถยนต์ด้วยความประมาทขับรถเบียดคนเดินถนน บังคับให้คนเดินถนนตกลงไปในท่อระบายน้ำ ทั้งคนงานก่อสร้างและผู้ขับรถยนต์ต่างมีความรับผิดชอบในความบาดเจ็บทั้งหมดของคนเดินถนนอย่างลูกหนี้ร่วม

2.2.2 เหตุที่มีความสำคัญร่วมกัน

เหตุที่มีความสำคัญร่วมกัน หรือ Sufficient combined causes คือสถานการณ์ที่ความเสียหายเกิดจากการกระทำโดยประมาท 2 การกระทำที่แยกออกจากกัน ในแต่ละการกระทำนั้นมีความรุนแรงเพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ ผู้กระทำทั้งคู่มีความรับผิดชอบ ตัวอย่างเช่น ผู้ตั้งแคมป์ 2 คนอยู่ในคนละส่วนของป่าได้ปล่อยกองไฟที่ยังไม่ดับสนิททิ้งไว้โดยประมาท เกิดไฟไหม้ป่า และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจเกิดจากกองไฟกองใดกองหนึ่งก็ได้ ผู้ตั้งแคมป์ทั้ง 2 คนต่างก็มีความรับผิดชอบในความเสียหายเท่าเทียมกัน

2.2.3 หลักในคดี Summers v Tice (1948)

คดี Summers v Tice (1948) นั้นเป็นคดีตัวอย่างของสถานการณ์ที่มีผู้กระทำประมาท 2 คนแต่ผลเสียหายเกิดจากการกระทำเพียงการกระทำเดียว และไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นการกระทำของผู้กระทำประมาทประมาทคนไหน ในคดีนี้จำเลยทั้งสองคนเป็นผู้ล่าสัตว์ ด้วยความประมาท จำเลยทั้งสองได้หันปืนเพื่อยิงนกไปในทิศทางที่ผู้เสียหาย (โจทก์) ซึ่งเป็นผู้นำทางยืนอยู่ ปืนของจำเลยทั้งสองเป็นปืนลูกซองทำให้เวลายิงออกไปลูกกระสุนเกิดการแตกกระจายไปในวงกว้าง เศษกระสุนเม็ดหนึ่งไปพุ่งเข้าลูกขนานตาของผู้เสียหาย (โจทก์) เนื่องจากว่าไม่สามารถที่จะบอกได้ว่าเศษกระสุนนั้นมาจากปากกระบอกปืนของใคร ศาลจึงตัดสินว่า จำเลยทั้งคู่ต้องรับผิดชอบ³³

2.2.4 หลักในคดี Sindell v Abbott labs (1980)

คดี Sindell v Abbott labs (1980) ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีอยู่ว่า มารดาของโจทก์ได้รับยาซึ่งเป็นสารประกอบแอสโตรเจน (ฮอร์โมนเพศหญิง) ชนิดหนึ่งชื่อ DES (diethylstilbestrol) ในขณะที่ตั้งครรภ์ โจทก์ เพื่อเป็นการป้องกันการแท้งลูกโดยธรรมชาติ ต่อมาโจทก์ได้อ้างว่าตนเองป่วย

³³ สืบค้นจาก <http://online.ceb.com>

เป็นโรคมะเร็งเนื่องจากการที่มารดาโจทก์ได้รับยาชนิดนี้ และได้ฟ้องบริษัทผู้ผลิต 5 รายเป็นจำเลยรวมในคดีนี้ ศาลได้ตัดสินยกฟ้องของโจทก์ โดยให้คำอธิบายว่า มันเป็นไปได้ที่จะระบุว่าบริษัทไหนใน 5 หรือ 6 บริษัทที่โจทก์ฟ้องเป็นจำเลยมาในคดีนี้ ที่เป็นผู้ผลิตยาที่มารดาของโจทก์ได้รับ แม้ว่า 5 หรือ 6 บริษัทนี้จะมีอัตราการผลิตยาตัวนี้สูงถึง 90% ในตลาด แต่ยังมีอีก 195 บริษัทที่ผลิตยาตัวนี้ และโจทก์ก็ไม่สามารถระบุถึงบริษัทที่มีความเป็นไปได้ที่ เป็นผู้ผลิตยาที่มารดาโจทก์ได้รับนี้ได้³⁴

จะเห็นได้ว่าหลักในคดี Sindell v Abbott labs นี้ต่างกับหลักในคดี Summers v Tice ตรงที่ในคดี Summers v Tice นั้นจำเลยทั้งคู่มีความประมาทต่อโจทก์ และความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลยคนใดคนหนึ่งเพียงแต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้เท่านั้น ส่วนในคดี Sindell v Abbott labs นี้ โจทก์ไม่สามารถระบุตัวจำเลยที่แน่ชัดได้ ซึ่งจะถือว่ากลุ่มบริษัทที่มียอดผลิตยาสูงถึง 90% ในตลาดนั้นมีความรับผิดชอบจำเลยไม่ได้เพราะยังมีความเป็นไปได้ที่บริษัทอื่นอีก 195 บริษัทจะเป็นผู้ผลิตยาตัวที่มารดาโจทก์ได้รับ และโจทก์ไม่ได้ฟ้องบริษัทที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายโจทก์ทั้งหมดเป็นจำเลย หากว่าโจทก์สามารถฟ้องบริษัทที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเป็นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายได้ทั้งหมด ศาลจะยกภาระการพิสูจน์ (burden of proof) ทั้งหมดให้บริษัทจำเลยแต่ละบริษัทเป็นผู้พิสูจน์ว่าบริษัทของตนเองนั้นไม่ได้กระทำความเสียหายให้กับโจทก์ หากบริษัทจำเลยบริษัทไหนสามารถพิสูจน์ได้ว่าบริษัทตนไม่ได้เป็นบริษัทที่กระทำความเสียหายให้กับโจทก์ บริษัทนั้นก็พ้นจากความรับผิด แต่หากบริษัทใดพิสูจน์ไม่ได้บริษัทนั้นก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายของโจทก์

จากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วรวมถึงข้อจำกัดของหลัก But-for test เป็นลักษณะของการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง ซึ่งในการกำหนดความรับผิดของจำเลยในคดีละเมิดนั้น ศาลจะต้องนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อกฎหมายมาปรับใช้ควบคู่กันไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อกฎหมายนี้เป็นการนำหลักอีกอย่างหนึ่งมาปรับใช้เพื่อกำหนดขอบเขตความรับผิดของจำเลย และโดยหลักแล้วเพื่อพิจารณาว่าการกระทำของจำเลยนั้นใกล้เคียงกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นใน "ห่วงโซ่เหตุการณ์" (chain of event) พอที่จะก่อให้เกิดความรับผิดทางกฎหมายหรือไม่ หลักนั้นก็คือหลัก proximate cause

³⁴ สืบค้นจาก www.4lawschool.com

2.3 เหตุใกล้ชิด

“เหตุใกล้ชิด” หรือ Proximate cause เป็นหลักที่ประเทศสหรัฐอเมริกานำมาใช้เพื่อจำกัดความรับผิดของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ในกรณีที่การกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายเป็นเหตุในความเป็นจริงของผลเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว การที่ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดในความผิดละเมิดนั้น การกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องเป็น “เหตุใกล้ชิด” ของความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งหลักเกณฑ์ที่เป็นองค์ประกอบของหลัก proximate cause นั้นมีอยู่หลายอย่างด้วยกัน คือ

2.3.1 ความคาดเห็นล่วงหน้า

รูปแบบที่เป็นพื้นฐานในการหา Proximate cause นั้นก็คือ foresee ability หรือความคาดหมายล่วงหน้า ซึ่งเป็นเครื่องวัดว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นสามารถคาดหมายล่วงหน้าได้หรือไม่ โดยหลักการเป็นเช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ ยกตัวอย่างเช่น หาก A ทิ้ง B ไว้ที่ชายหาดแล้ว A ต้องคาดหมายได้ว่ากระแสน้ำจะซัดเข้าและออกจากฝั่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าหลังจากนั้น B จมน้ำ A จะต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นกับ B เพียงเพราะ A สามารถคาดหมายถึงลักษณะของกระแสน้ำได้เท่านั้น ศาลจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยอื่นด้วยคือ ตำแหน่งที่ B ถูก A ทิ้งไว้ และระดับแห่งความเสียหายที่ A เชื่อว่า B จะได้รับด้วย หากว่าตำแหน่งที่ A ทิ้ง B เอาไว้บุคคลทั่วไปหรือวิญญาณเห็นว่าเป็นตำแหน่งที่ปลอดภัย แต่ว่าเกิดพายุขึ้นทำให้น้ำท่วมตำแหน่งนั้นทำให้ B จมน้ำ กรณีนี้ถือเป็น novus actus (การกระทำที่เกิดขึ้นใหม่) ศาลจะต้องพิจารณาว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้นเป็นเหตุการณ์ที่วิญญาณสามารถคาดหมายได้อย่างสมเหตุสมผล (reasonably foreseeable) หรือไม่ ยกตัวอย่างในเรื่องพายุนั้นเป็นเหตุการณ์ที่สามารถคาดหมายได้ว่าอาจเกิดขึ้นบริเวณชายหาดได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปหรือเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ การที่ศาลจะตัดสินว่าการที่เกิดพายุขึ้นนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ A คาดหมายได้นั้น ย่อมไม่เป็นการสมเหตุสมผล หากเป็นในกรณีที่ A ได้ฟังพยากรณ์อากาศและรู้ว่าช่วงนั้นจะเกิดพายุขึ้น แต่ A ก็ยังทิ้ง B ไว้ที่ชายหาด เช่นนี้แล้วถือว่า A สามารถคาดหมายได้ถึงเหตุการณ์พายุที่เกิดขึ้นนั้นอย่างสมเหตุสมผล

ตัวอย่างในคดี The Wagon Mound นั้น ศาลได้มีคำตัดสินให้ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายไม่ต้องรับผิดโดยให้เหตุผลว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ ซึ่งได้กลับหลักผลโดยตรง ในคดี Re Polemis ไป และต่อมาได้ถูกปรับปรุงหลักโดยคดี The Wagon Mound² ซึ่งในคดีนี้ศาลได้ตัดสินให้ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดในความเสียหาย

เนื่องจากในคดีนี้ ตามข้อเท็จจริงมีโอกาสที่จะเกิดความเสียหายขึ้นแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม ศาลจึงถือว่าเป็นความเสียหายที่สามารถคาดหมายได้

จะเห็นได้ว่าในมุมมองของศาลอเมริกันนั้น ความคาดหมายได้ล่วงหน้าไม่ได้หมายถึงต้องคาดหมายได้ถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นทั้งหมด เพียงแค่คาดหมายได้ว่าจะเกิดความเสียหายในลักษณะเดียวกันนั้นแม้เพียงเล็กน้อยก็เพียงพอที่ศาลจะถือว่าเป็นความเสียหายที่ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายสามารถคาดหมายแล้ว ยกตัวอย่างเช่น หากเราปาไม้เบสบอลไปที่บุคคลอื่น เราสามารถคาดหมายได้ว่าบุคคลนั้นจะได้รับบาดเจ็บจากการโดนของแข็งกระแทกได้ แต่หากเปลี่ยนเป็นว่าไม้เบสบอลที่ถูกปาไปพลาดจากตัวบุคคลนั้นแต่ไปโดนชั้นวางของข้างหลังและมีของแข็งหล่นลงมากะแทกศีรษะบุคคลนั้น การปาไม้เบสบอลก็ถือเป็น proximate cause ของอาการบาดเจ็บเช่นเดียวกัน เนื่องจากความเสียหายนั้นเกิดจากรูปแบบของอันตรายที่เกิดขึ้นคือการโดนของแข็งกระแทกเช่นเดียวกัน³⁵

แต่การใช้หลักความคาดหมายได้ล่วงหน้านั้นยังมีจุดที่เป็นปัญหาในการใช้อยู่คือการกำหนดรูปแบบของอันตรายที่เกิดขึ้น ในมุมมองของแต่ละบุคคลอาจกำหนดรูปแบบนี้ไว้แตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลไปถึงความคาดหมายล่วงหน้าด้วย ยกตัวอย่างเช่น หากรูปแบบของอันตรายที่สามารถคาดหมายได้ล่วงหน้านั้นคือความตาย หากผลที่เกิดขึ้นคือความตายแล้วไม่ว่าจะตายในรูปแบบไหนก็ตามก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถคาดหมายได้ล่วงหน้า แต่ถ้ารูปแบบของอันตรายที่สามารถคาดหมายได้ล่วงหน้านั้นคือการถูกยิงด้วยปืนขนาดลำกล้อง .38 ที่ท่อนบนของลำตัวจากระยะ 10 ฟุตแล้ว การพิสูจน์ความคาดหมายได้ล่วงหน้าย่อมเป็นสิ่งทำได้ยาก ดังนั้นหลัก Foresee ability นี้จึงเป็นหลักที่นำไปใช้เพื่อกำหนดความรับผิดชอบมากกว่าที่จะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล³⁶

2.3.2 ผลโดยตรง

ในการหา proximate cause ของประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นการนำหลัก direct causation (ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลโดยตรง) ซึ่งเป็นการนำหลักการพิสูจน์ causation แท้ๆในทางอาญา มาปรับใช้เพื่อหาสาเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้น ศาลของอเมริกานั้นเห็นว่าการกระทำที่ถือเป็น proximate cause นั้นเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นผล

³⁵ <http://en.wikipedia.org>.

³⁶ <http://en.wikipedia.org>.

โดยตรงและใกล้ชิด (direct and immediately) ต่อความเสียหาย³⁷ ซึ่งเป็นหลักที่ถูกสร้างขึ้นจากคดี Re Polemis ศาลได้ตัดสินให้ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดแม้ว่าผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะไม่สามารถคาดหมายได้ถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลโดยตรงและใกล้ชิดมาจากการกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั่นเอง

โดยในการจะพิสูจน์หาเหตุของความเสียหายโดยใช้หลัก direct causation นั้นจะทำได้ในกรณีที่ไม่มีเหตุแทรกแซง (intervening causes) ใดๆเกิดขึ้น เหตุแทรกแซงนี้คือเหตุที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นหรือความผิดปกติทางธรรมชาติซึ่งไม่ได้เกิดจากการกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายและเกิดขึ้นระหว่างการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย³⁸

หมายความว่าในกรณีที่ไม่มีเหตุแทรกแซงใดๆเกิดเกิดขึ้นระหว่างการกระทำของผู้ทำให้เกิดความเสียหายกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย หากผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นขึ้นและผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายนั้นมีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังต่อผู้เสียหาย ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย แม้ว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นสิ่งที่วิญญูชนไม่สามารถคาดหมายได้ก็ตาม

2.4 เหตุแทรกแซง

เหตุแทรกแซง (intervening causes) คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่การกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายยังคงดำเนินอยู่ ซึ่งยังผลให้เกิดความผันแปรขึ้นกับผลเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ เมื่อเหตุแทรกแซงนั้นเกิดขึ้น จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้ที่ทาละเมิดจึงอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นกลับกลายเป็นไม่ใช่ proximate cause

³⁷ www.4lawschool.com.

³⁸ <http://en.wikipedia.org>.

ของผลเสียหายอีก แต่เหตุแทรกแซงนั้นต่างหากที่กลายเป็น proximate cause ของความเสียหาย³⁹

ในลักษณะของเหตุแทรกแซงที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายและผลเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับขาดตอนลง เหตุแทรกแซงนั้นจะต้องเป็น การกระทำอิสระ (independent act) ที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำให้เกิดความเสียหายหรือการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย และส่งผลถึงขนาดที่ว่าแม้ไม่มีการกระทำละเมิดในครั้งแรกผลเสียหายก็จะยังเกิดขึ้นในลักษณะเดิม ซึ่งเมื่อเกิดเหตุแทรกแซงเช่นนี้ขึ้นแล้ว ผลก็คือผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่ต้องรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่ใช่เหตุในความเป็นจริงของผลเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตามการที่จะพิจารณาว่าเหตุแทรกแซงนั้นเป็นเหตุที่เกิดขึ้นแล้วทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดตอนลงหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาดูว่า เหตุแทรกแซงนี้เป็นเหตุที่ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายสามารถคาดหมายได้หรือไม่ เนื่องจากว่า หากผู้กระทำให้เกิดความเสียหายสามารถคาดหมายถึงเหตุแทรกแซงนี้ได้เท่ากับว่าเหตุแทรกแซงนี้เป็นเหตุที่มีลักษณะทั่วไปและสามารถเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ ไม่ใช่เหตุที่เป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายและผลเสียหายที่เกิดขึ้น เหตุแทรกแซงนั้นจึงไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดตอนลงนั่นเอง ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายจึงยังคงต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น⁴⁰

ยกตัวอย่างเช่น A โยนประทัดเข้าไปที่ B ซึ่งยืนอยู่ใกล้กับ C ด้วยความตกใจ B จึงคว้าประทัดโยนไปให้ทางตัว ซึ่งประทัดนั้นไปตกอยู่ที่เท้าของ C และเกิดระเบิดขึ้น เช่นนี้ การกระทำของ B เป็นเหตุแทรกแซง แต่ก็ยังเป็นเหตุแทรกแซงที่ A สามารถคาดหมายได้ เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากมุมมองของวิญญูชนแล้ว หากประทัดมาตกที่หน้า B แล้ว B ก็ย่อมต้องกลัวถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น และอาจกระทำการใด ๆ เพื่อปกป้องตัวเองได้ ซึ่งการที่ B โยนประทัดไปให้พันตัวนั้นก็ถือว่าการกระทำที่เกิดขึ้นได้เพื่อปกป้องตนเองเช่นกัน ดังนั้น A จะนำการกระทำของ B มาอ้างยกเว้นความรับผิดชอบไม่ได้เนื่องจาก การกระทำของ B เป็นเหตุแทรกแซงที่ A สามารถคาดหมายได้ จึงไม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขาดตอนลงนั่นเอง

³⁹ http://accident-law.freeadvice.com/auto/proximate_cause.htm

⁴⁰ <http://www.judiciary.state.nj.us/civil/charges/714.htm>

2.5 หลักกะโหลกบาง

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลก็มีการนำหลักกะโหลกบาง (Eggshell plaintiff) มาใช้ เช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ ซึ่งโดยหลักแล้ว คือ หากความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้เสียหายที่มีความผิดปกติทางร่างกายและความผิดปกติทางร่างกายของผู้เสียหายนั่นเองที่เป็นตัวขยายความเสียหายให้มากขึ้น ผู้กระทำความเสียหายนั้นจะต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เพิ่มขึ้นโดยไม่สามารถอ้างหลักความ foresee ability เพื่อยกเว้นความรับผิดชอบได้

3.กฎหมายประเทศฝรั่งเศส

ในประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศสนั้นได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดเอาไว้ในมาตรา 1382 ซึ่งเป็นแม่บทแห่งความรับผิดทางละเมิด โดยบัญญัติไว้ว่า “การกระทำใดๆของบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ทำให้บุคคลที่กระทำความผิดนั้นจำเป็นต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น”⁴¹ ดังนั้นหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดจึงมี 3 ประการด้วยกันนั่นคือ 1. ต้องมีความเสียหาย (damage) 2. ต้องมีความผิด (fault) 3. ความเสียหายนั้นต้องเกิดจากการกระทำความผิดด้วย (causation)⁴²

ในส่วนของการ causation นั้น ในระบบการตัดสินของศาลฝรั่งเศสไม่มีกฎเกณฑ์ในการใช้ทฤษฎีที่ตายตัว เนื่องจากศาลฝรั่งเศสมีการเปิดกว้างในการปรับใช้กลยุทธิ์ทางศาล บางครั้งศาลก็นำเอาทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (equivalence theory) มาใช้ บางครั้งศาลก็นำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (adequacy theory) มาใช้ ความเสียหายที่สามารถได้รับการชดเชยตามกฎหมายละเมิดนั้นนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องสามารถคาดหมายได้ก่อนแต่จะต้องมีลักษณะที่เป็นผลโดยตรงและใกล้ชิดกับเหตุซึ่งเป็นการนำเอาหลักการในมาตรา 1151⁴³ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาปรับใช้⁴⁴

⁴¹ Art. 13 “Any act whatever of man, which causes damage to another, obliges the one by whose fault it occurred, to compensate it.”

⁴² ศาสตราจารย์ ดร. จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. น. 69

⁴³ Art. 1151 “Even in the case where the non-performance of the agreement is due to the debtor's intentional breach, damages may include, with respect to the loss

3.1 ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ

ทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (equivalence theory) หรือ sine qua non หลักของทฤษฎีนี้คือ เมื่อพิสูจน์ได้ว่าหากไม่มีการกระทำผิดหรือการละเว้นการกระทำดังที่ถูกล่าวหา ความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้นแล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ถูกล่าวหา ซึ่งผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นจากมูลเหตุหรือการกระทำเพียงอย่างเดียว อาจเกิดขึ้นจากหลายมูลเหตุหลายการกระทำก็ได้ เมื่อพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ถูกล่าวหา แล้วผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่ายังมีเหตุอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วยเหมือนกัน เนื่องจากเหตุต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเหตุที่ส่งผลรวมกันก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นจึงต้องถือว่าเหตุทุกเหตุที่เกิดขึ้นนั้นมีน้ำหนักเท่ากันในการก่อให้เกิดความเสียหาย⁴⁵

ตัวอย่างคดี Fonds de garantie automobile v. Hazevis ในคดีนี้จำเลยทั้งห้าคน (Fablet, Servoin, Allain, Bertho and Maurice) ได้เดินทางไปล่าสัตว์พร้อมโจทก์ (Hazevis) ที่ Saint-Dugast en Plumelec ทั้งหกคนแยกออกเป็น 2 กลุ่ม Allain, Servoin, Bertho และ Maurice เดินผ่านทุ่งกะหล่ำปลีแหวดล้อมด้วยพุ่มไม้ ในขณะที่ Fablet และ Hazevis เดินเลาะไปตามแนวพุ่มไม้ซึ่งตำแหน่งที่ Hazevis เดินอยู่นั้นเป็นพุ่มไม้สูงทำให้คนที่เหลื่อมมองไม่เห็นตัว Hazevis ในขณะนั้นเองไก่ป่าตัวหนึ่งได้บินออกมาผ่านหน้า Allain และ Servoin ไปทางที่ Fablet และ Hazevis ยืนอยู่ Servoin ได้ยิงปืนเป็นคนแรก อีกสองวินาทีต่อมา Fablet และ Allain ก็ได้ยิงปืนตาม และในระหว่างเสียงปืนนัดที่สองและนัดที่สาม Hazevis ก็ได้ถูกลูกกระสุนปืนยิงเข้าที่หน้าบาดเจ็บ

ศาลได้พิจารณาตามสภาพการณ์แล้วพบว่า การจะตัดสินว่าลูกกระสุนของใครที่ไปโดน Hazevis (โจทก์) นั้นไม่สามารถทำได้ จึงไม่อาจตัดสินให้จำเลยทั้ง 5 รับผิดชอบได้เนื่องจากการที่จะให้ผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย) รับผิดชอบ จำเป็นจะต้องพิสูจน์ให้ได้เสียก่อนว่าความ

suffered by the creditor and the profit which he has been deprived of, only what is an immediate and direct consequence of the non-performance of the agreement."

⁴⁴ Raymond Youngs, English, French and German comparative law. p.301

⁴⁵ จิตติ ติงศภัทิย์ . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452, น. 492

เสียหายที่ Hazevis (โจทก์) ได้รับนั้นเกิดจากการยิงของจำเลยคนไหน ซึ่งก็คือลูกกระสุนที่โดน Hazevis (โจทก์) เป็นลูกกระสุนที่ยิงออกมาจากปืนของจำเลยคนไหนนั่นเอง⁴⁶

จากคดีนี้จะเห็นได้ว่า มีความจำเป็นที่โจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ความเสียหายที่โจทก์ได้รับเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของจำเลย

3.2 ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม

ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม (adequacy theory) เป็นทฤษฎีที่ถือว่าเมื่อมีการกระทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบแต่เฉพาะในผลที่การกระทำนั้นตามปกติย่อมก่อให้เกิดขึ้นได้⁴⁷ หากว่าการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลที่ปกติแล้วไม่ควรเกิดขึ้น ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีกะโหลกบาง (thin-skull rule) ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากตัวอย่างคือ ผู้เสียหายเป็นผู้ที่มีกะโหลกศีรษะบางผิดปกติ ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายไม่รู้ถึงความผิดปกติของผู้เสียหายและได้ทำการตบศีรษะผู้เสียหายเบาๆ เป็นผลให้กะโหลกศีรษะของผู้เสียหายแตก หากเป็นไปตามทฤษฎีกะโหลกบางผู้กระทำให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากการกระทำของตนแม้ว่าจะไม่สามารถคาดหมายได้ถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นก็ตาม แต่ถ้าเป็นไปตามทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม ผู้กระทำความเสียหายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจาก ผลที่เกิดขึ้นคือกะโหลกศีรษะแตกไม่ใช่ผลที่เกิดขึ้นตามปกติของการตบศีรษะเบาๆ

ในการใช้หลัก causation ของศาลฝรั่งเศสนั้นมีความยืดหยุ่นมากโดยศาลพร้อมที่จะขยายขอบเขตของ causation ออกเพื่อครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

คดี Époux X v. Mutuelle d'assurance du corps sanitaire français (Perruche case) คดีนี้นาง X ซึ่งกำลังตั้งครรภ์ได้มาตรวจภูมิคุ้มกันโรคหัดเยอรมันกับจำเลยคือ นายแพทย์ Y ที่ห้องทดลอง B โดยความประมาทนายแพทย์ Y ได้ทำการตรวจผิดพลาดและสรุปผลว่านาง X มีภูมิคุ้มกันโรคหัดเยอรมัน ต่อมานาง X ได้คลอดบุตรซึ่งได้ติดเชื้อหัดเยอรมันในขณะที่อยู่ในครรภ์ เป็นผลให้มีความพิการอย่างรุนแรง นาง X ได้ฟ้องนายแพทย์ Y และห้องทดลอง B เป็นจำเลยให้รับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

⁴⁶ สืบค้นจาก <http://www.ucl.ac.uk>

⁴⁷ จิตติ ติงศภักดิ์, อ้างแล้ว เจริญวรรคที่ 4 น. 492.

คดีนี้ตัดสินเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 1993 โดยศาลอุทธรณ์ D ได้ตัดสินว่าผู้กระทำให้เกิดความเสียหายซึ่งคือ แพทย์ Y และห้องทดลอง B (จำเลย) กรณีแรก ต้องรับผิดชอบในความประมาทซึ่งเป็นการฝ่าฝืนสัญญา (breach of contract) ในการตรวจร่างกายของนาง X ผู้เสียหาย (โจทก์) เพื่อหาภูมิคุ้มกันเชื้อหัดเยอรมัน กรณีที่สอง ความเสียหายที่ผู้เสียหาย (โจทก์) ต้องมีบุตรพิการจากโรคหัดเยอรมันสามารถได้รับการชดเชยได้ เนื่องจากในขณะที่ผู้เสียหาย (โจทก์) ตั้งครรภ์อยู่นั้นได้ตัดสินใจว่าจะทำแท้งเนื่องจากเป็นโรคหัดเยอรมันหากไม่เป็นเพราะผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย) ทำให้ผู้เสียหาย (โจทก์) เข้าใจผิดว่าตนมีภูมิคุ้มกัน และกรณีที่สามความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุตรของผู้เสียหาย (โจทก์) นั้นไม่อาจได้รับการชดเชยได้เนื่องจากความเสียหายนั้นไม่ได้มีมูลเหตุมาจากการกระทำผิดของจำเลย

คดีนี้ได้มีการกลับคำตัดสินโดยศาลอุทธรณ์ C เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 1999 ซึ่งได้ตัดสินว่า แม้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุตรของผู้เสียหาย (โจทก์) จะไม่ได้เป็นผลมาจากการกระทำโดยประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย) โดยการที่บุตรของผู้เสียหาย (โจทก์) ต้องมีความพิการนั้นเนื่องจากติดเชื้อหัดเยอรมันในระหว่างอยู่ในครรภ์ของผู้เสียหาย (โจทก์) แต่จากการที่นายแพทย์ Y และห้องทดลอง B (จำเลย) ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาอย่างบกพร่องเป็นผลให้นาง X (โจทก์) ไม่ใช้เสรีภาพของเธอในการทำแท้งเพื่อไม่ให้บุตรเกิดออกมาพิการ ดังนั้นความเสียหายที่บุตรของผู้เสียหาย (โจทก์) ได้รับคือความพิการนั้นเกิดมาจากความประมาทของผู้กระทำให้เกิดความเสียหาย (จำเลย) และบุตรของผู้เสียหาย (โจทก์) สามารถเรียกร้องค่าทดแทนความเสียหายได้⁴⁸

3.3 เหตุหลายเหตุ

ในการใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดของประเทศฝรั่งเศสนั้น เมื่อเกิดกรณีที่ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับเกิดจากเหตุหลายเหตุ (multiple causes) กฎหมายละเมิดของประเทศฝรั่งเศสนั้นมีการวางหลักการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายเอาไว้ดังนี้

⁴⁸ <http://www.ucl.ac.uk>.

ในกฎหมายละเมิดได้จำแนกลักษณะของ multiple causes ออกเป็นสามกรณีด้วยกัน คือ เกิดจากการกระทำของบุคคลที่สาม, เกิดจากการกระทำของผู้เสียหายเอง และเกิดจากการกระทำของธรรมชาติ⁴⁹ ซึ่งความรับผิดชอบของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นจะแตกต่างกันไปดังนี้

3.3.1 เหตุหลายเหตุที่เกิดจากการกระทำของบุคคลที่สาม

กรณีที่ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับเกิดจากเหตุหลายเหตุและเหตุอื่นที่ว่่านั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลที่สามที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ กับผู้กระทำให้เกิดความเสียหายและผู้เสียหาย ซึ่งจะอยู่ในลักษณะที่ การกระทำของบุคคลที่สามมาพร้อมกับกระทำของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายและส่งผลให้เกิดความเสียหายขึ้น หรือการกระทำของบุคคลที่สามนั้นเกิดขึ้นในลักษณะของเหตุแทรกแซงก็ได้

ตัวอย่างเช่น A ขับรถโดยประมาทชนกับรถของ B ที่ขับรถโดยประมาทเช่นกัน ส่งผลให้ C ที่เป็นคนเดินถนน ได้รับความบาดเจ็บ เช่นนี้แล้วศาลจะวินิจฉัยให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อย่างเต็มจำนวนจาก A หรือ B หรือทั้ง A และ B ก็ได้ เนื่องจากทั้ง A และ B นั้นมีความรับผิดชอบร่วมกันในความเสียหายที่เกิดขึ้น (obligatium solidum)

ถ้าหากว่าการกระทำของบุคคลที่สามนั้นเกิดขึ้นในลักษณะของเหตุแทรกแซง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นขาดตอนลง ผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

ตัวอย่างเช่น A เป็นเจ้าของรถได้จอดรถไว้ที่ริมถนน มีขโมยมาลักรถและขับไปชน B ได้รับความบาดเจ็บ หากเป็นเช่นนี้ A ไม่ต้องรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับ B เนื่องจากแม้ว่าการนำรถไปจอดไว้ริมถนนของ A จะเป็นการกระทำที่ประมาท แต่ว่าผลเสียหายที่ B ได้รับนั้นเกิดจากการที่ขโมยขับรถของ A มาชน ดังนั้นการกระทำของขโมยจึงเป็นเหตุแทรกแซงที่ส่งผลให้ B ได้รับความบาดเจ็บ และเป็นตัวที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำประมาทของ A และผลเสียหายที่ B ได้รับนั้นขาดตอนลง A จึงไม่ต้องรับผิดชอบในผลเสียหายที่เกิดขึ้นกับ B นั้นเอง

⁴⁹ Bell, John, 1953-, Boyron, Sophie., Whittaker, Simon., Bell, Andrew., Freedland, Mark Robert., Hargreaves, Sylvia. , Principles of French law . p.390.

3.3.2 เหตุหลายเหตุที่เกิดจากการกระทำของผู้เสียหายเอง

ในบางครั้งเหตุที่เป็น multiple causes นั้นอาจเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เสียหายเอง ซึ่งเมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นก็อาจทำให้ความรับผิดของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายลดลงหรืออาจหมดไปได้

ตัวอย่างเช่น บุคคลที่ได้ละเลยหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยของอาคารซึ่งมีระเบิดติดตั้งอยู่ในตัวอาคารโดยบุคคลที่สาม ไม่ต้องรับผิดในความเสียหายและอาการบาดเจ็บที่ผู้เสียหายได้รับจากการที่ตัวผู้เสียหายเองไปถอดและติดตั้งระเบิดนั้น

หลักในการพิจารณาความรับผิดของผู้กระทำให้เกิดความเสียหายนี้ศาลได้นำไปปรับใช้กับผู้เสียหายในการใช้สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1384 ด้วย

ตัวอย่างเช่น คดี Civ 6 April 1987, D 1988, 32. ในคดีนี้จำเลยได้เทเมทิลแอลกอฮอล์ลงไปในกระดาษหนังสือพิมพ์เพื่อเผาทิ้ง แต่ได้เกิดการระเบิดขึ้น และ โจทก์ผู้ซึ่งเป็นผู้เยาว์ได้รับบาดเจ็บ ศาลได้ตัดสินว่าผลแห่งความรับผิดตามมาตรา 1384 มีผลเป็นเช่นเดียวกันกับมาตรา 1382 ความผิดของโจทก์ได้มีส่วนไปลดค่าชดเชยในความเสียหายที่จำเลยได้ก่อขึ้น

แต่หลักการที่กล่าวถึงมาแล้วนี้ไม่อาจนำไปใช้ในกรณีที่การกระทำของจำเลยอยู่ในลักษณะที่เป็นการป้องกันสิ่งที่เกิดความเสียหายในความเป็นจริง ยกตัวอย่างเช่นในขณะที่เรือได้เกยตื้นอยู่นั้นผู้โดยสารก็ได้กระโดดลงไปในน้ำเพื่อที่จะว่ายน้ำหาฝั่งแต่กลับจมน้ำเสียก่อน ผู้ที่มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยบนเรือนั้นต้องรับผิด

บทบัญญัติในมาตรา 4 ของกฎหมายเกี่ยวกับการจราจรฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม 1985

ได้กำหนดไว้ว่า ความผิดของผู้ขับขี่รถยนต์สามารถจำกัดหรือแบ่งแยกสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของตนเอง รวมถึงกรณีที่ผู้ขับขี่มอเตอร์ไซค์ไม่ได้สวมหมวกกันน็อค และผู้ขับขี่ที่ไม่ได้คาดเข็มขัดนิรภัย

ข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์ที่เป็นผู้เยาว์ไม่สามารถรู้สำนึกในผลแห่งการกระทำของเขานั้นไม่เกี่ยวข้องกับการตัดสินว่าการกระทำของเขาทำให้สิทธิในการเรียกร้องของเขาลดลงเนื่องจากพื้นฐานแห่งความผิดนั้น ในคำอธิบายของมาตรา 4 ของกฎหมายจราจรปี 1985 ได้อธิบายไว้ว่าความผิดของผู้ขับขี่นั้นรวมถึงกรณีที่ผู้ขับขี่มอเตอร์ไซค์ได้หักเลี้ยวไปในทางที่มีรถยนต์ผ่านมาอย่างฉับพลัน แม้ว่าผู้ขับขี่มอเตอร์ไซค์นั้นจะอายุเพียง 15 ปีก็ตาม

3.3.3 เหตุหลายเหตุที่เกิดจากการกระทำของธรรมชาติ

multiple causes ที่เกิดจากการกระทำของธรรมชาติ (force majeure) คือมีเหตุทางธรรมชาติมาแทรกแซงการกระทำของจำเลยในคดีละเมิด ยังผลให้เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งโดยหลักการแล้วความรับผิดของจำเลยในคดีละเมิดเมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นก็เป็นเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา คือตามหลักกฎหมายละเมิดของฝรั่งเศสแล้ว หากจำเลยในคดีละเมิดสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์นั้นเกิดจากเหตุทางธรรมชาติซึ่งมันไม่สามารถหลบเลี่ยงและไม่สามารถคาดการณ์ได้โดยแม้ไม่มีการกระทำของจำเลยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโจทก์ก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม จำเลยในคดีละเมิดนั้นก็ไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้น⁵⁰ แต่หากว่าเหตุทางธรรมชาตินั้นเป็นเพียงเหตุที่มาร่วมกับการกระทำของจำเลยและส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อโจทก์แล้ว จำเลยในคดีละเมิดก็ต้องรับผิดเต็มจำนวนความเสียหายยกตัวอย่างเช่น A เป็นเจ้าของเรือ B เป็นกัปตันเรือซึ่งได้แล่นเรือผิดทิศจนเป็นเหตุให้เรือนั้นไปเจอพายุและจมกลางมหาสมุทร เช่นนี้แล้ว B ก็ไม่ต้องรับผิดอย่างเต็มจำนวนเนื่องจากเหตุที่เรือจมเกิดจากความรุนแรงของพายุด้วย ศาลอาจตัดสินให้ B รับผิดเพียงหนึ่งส่วนห้าของความเสียหายที่เกิดขึ้น⁵¹

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของกฎหมายฝรั่งเศสนั้น ในส่วนของศาลฝรั่งเศสไม่มีการวางแนวทางที่แน่นอนในการปรับใช้ เพื่อที่จะได้มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนแนวคำพิพากษาได้ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เรียกได้ว่าเป็นกลยุทธิ์ทางศาลที่เปิดกว้างสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้นั่นเอง

4. กฎหมายประเทศเยอรมัน

ละเมิดในกฎหมายเยอรมันนั้น ถือเป็นกฎหมายลักษณะหนึ่งอย่างหนึ่ง โดยละเมิดนั้นก็คือรูปแบบของความสัมพันธ์ทางหนี้ชนิดหนึ่งที่บุคคลหนึ่งมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากอีกบุคคลหนึ่งได้ ระบบกฎหมายของประเทศเยอรมันนั้น เป็นเช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil law อื่น ๆ คือมีการใช้ประมวลกฎหมาย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศ

⁵⁰ Raymond Youngs. , English, French and German comparative law. p.312

⁵¹ Bell, John, 1953-, Boyron, Sophie., Whittaker, Simon., Bell, Andrew., Freedland, Mark Robert., Hargreaves, Sylvia. , Principles of French law. p.393.

เยอรมัน หรือที่เรียกว่า BGB นั้น ได้มีการบัญญัติไว้ถึงหลักในเรื่องละเมิดนั้นไว้ในมาตราที่ 823 I BGB ความว่า ‘A person who, intentionally or negligently, and unlawfully injures the life, body, health, liberty, ownership or any other right of another person is bound to compensate’ แปลเป็นไทยได้ว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โดยผิดกฎหมาย ทำให้เสียหายต่อชีวิต, ร่างกาย, อนามัย, เสรีภาพ, กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือ สิทธิอื่นใดของบุคคลอื่น จำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น’ จะเห็นได้ว่า เนื้อหาภายในมาตรา 823 นี้มีความคล้ายคลึงกับมาตรา 1382 และ 1383 ของประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เพียงแค่มีการระบุที่ชัดเจนมากกว่าเท่านั้น⁵² ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้น ก็มีหลักเช่นเดียวกับในกฎหมายละเมิดของประเทศอื่น ๆ นั่นคือ การใดจะเป็นละเมิดได้นั้น ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ ความผิดนั้นกับผลอยู่ด้วย หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้ความเสียหายนั้นเกิดขึ้น ก็ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายนั้นได้

สำหรับหลักการและทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายเยอรมันนั้น ในกฎหมายเยอรมันได้แยกแยะความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หรือที่เรียกว่า Causal connection และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุแทรกแซง (Interference) ออกจากกันโดย สิทธิเด็ดขาด และการเยียวยาความเสียหาย⁵³

ในกฎหมายละเมิดของประเทศเยอรมันนั้นมีหลักอยู่ว่า การกระทำของผู้ทำละเมิดนั้นไม่สามารถที่จะถือว่าเป็นเหตุในทางกฎหมายของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ นอกเสียจากว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น⁵⁴ ดังนั้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดจึงเกิดปัญหาขึ้นสองประเด็นนั่นคือ การตอบคำถามว่าการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา นั้นมีบทบาทในการทำให้เกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายหรือไม่ หรือก็คือส่วนของ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง (Causation in fact) นั้นเอง และประเด็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในสภาพของ

⁵² Youngs, Raymond. Sourcebook on German law . p.361

⁵³ Ebke, Werner F., Finkin, Matthew W. Introduction to German law. p.205

⁵⁴ Markesinis, B. S. A comparative introduction to the German law of torts.p.82

ความเสียหายนั้นสามารถที่จะนำมาพิจารณาว่าเป็นเหตุในทางกฎหมาย (causation on law) ได้หรือไม่ จะเห็นได้ว่าในกรณีทั้งสองของลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดของเยอรมันนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกันกับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายละเมิดของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา⁵⁵

4.1. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง

ในส่วนของการความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงหรือ Causation in fact นั้น ประเทศเยอรมันได้นำเอาหลัก *conditio sine qua non* (ซึ่งก็คือทฤษฎี But-for test ในกฎหมาย Common law) มาใช้ปรับกับการหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริง

4.1.1. หลักเงื่อนไข

หลักเงื่อนไข หรือ *Conditio sine qua non* โดยหลักการก็คือ การตั้งคำถามว่าความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ หากไม่มีการกระทำของผู้ทำละเมิดเกิดขึ้น ถ้าหากคำตอบคือ ความเสียหายยังคงเกิดขึ้น แม้จะไม่มี การกระทำของผู้ทำละเมิดก็ตาม แล้ว การกระทำของผู้ทำละเมิดนั้นก็ไม่ใช่เหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ยกตัวอย่างเช่น นายแพทย์ A ทำการรักษาโรคของคนไข้ B ผิดพลาดโดยประมาท แต่คนไข้ B เสียชีวิตจากโรคอื่นซึ่งไม่ใช่โรคที่มารักษากับนายแพทย์ A เช่นนี้ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลเกิดขึ้นในเหตุการณ์นี้ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งเภสัชกรได้ทำการแก้ไขใบสั่งยาของคนไข้โดยที่ไม่ได้ปรึกษาแพทย์ที่รักษาคคนไข้ก่อน ส่งผลให้คนไข้เสียชีวิต ไม่ต้องรับผิดชอบในความตายของคนไข้หากพิสูจน์ได้ว่า แม้ว่าเภสัชกรจะไม่ได้ทำการเปลี่ยนยาให้คนไข้ แต่แพทย์ที่รักษาคคนไข้ก็ต้องทำการเปลี่ยนยาตัวเดียวนั้นให้คนไข้⁵⁶

ในส่วนของการหลัก *conditio sine qua non* นี้ นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ที่เหมือนกันกับหลัก But-for test ที่ใช้กันอยู่ในกลุ่มของประเทศในระบบกฎหมาย Common law นั้น นักกฎหมาย

⁵⁵ Ebke, Werner F., Finkin, Matthew W. *Introduction to German law*. *supra note* 53 .

⁵⁶ Markesinis, B. S. *A comparative introduction to the German law of torts*, p.83.

เยอรมันได้มีความพยายามที่จะอธิบายถึงหลักเกณฑ์การตัดสินว่าการกระทำของผู้ทำละเมิดนั้น เป็นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายหรือไม่เพิ่มขึ้น นั่นคือหลักทฤษฎีการตัดออก (Elimination theory)

4.1.2. ทฤษฎีการตัดออก

ทฤษฎีการตัดออก หรือ Elimination theory นี้เป็นทฤษฎีที่ Glaser นักกฎหมายอาญา ชาวออสเตรเลียเป็นผู้วางรูปแบบเอาไว้ มีใจความว่า ในการตั้งคำถามว่าในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การกระทำของผู้ทำละเมิดคนใดคนหนึ่งเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่นั้น ถ้าหากเราตัดการกระทำทั้งหมดของผู้ทำละเมิดคนนั้นออกจากเหตุการณ์ในคำถาม แล้วผลปรากฏว่า ลำดับเหตุการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาที่ยังคงเกิดขึ้นเหมือนเช่นเดิม แสดงให้เห็นว่า การกระทำและผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ทำละเมิดคนนั้น แต่หากปรากฏว่า เมื่อตัดผู้ทำละเมิดนั้นออกจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ผลเสียหายที่ตามมานั้นไม่อาจที่จะเกิดขึ้นได้ หรือ ถึงแม้จะมีผลตามมาแต่ก็เป็นผลที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แสดงให้เห็นว่า ผู้ทำละเมิดคนนั้นมีความเชื่อมโยงกับผลเสียหายที่เกิดขึ้น และอธิบายได้ว่าความเสียหายนั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขา นั่นเอง⁵⁷

ยกตัวอย่างเช่น A ยิง B ตาย หากตัดการกระทำของ A ออก ความตายของ B ก็จะหายไปด้วย เช่นนี้แสดงว่า การกระทำของ A เป็นเหตุของความตายของ B

แต่ทฤษฎีการตัดออกนี้ก็มิจุดบกพร่องอยู่นั่นคือ หากว่าเป็นการละเว้นการกระทำแล้วก็จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการละเว้นการกระทำนั้นเป็นเหตุของความเสียหายได้เลย เนื่องจากไม่สามารถตัดการละเว้นการกระทำออกจากเหตุการณ์ได้เพราะการละเว้นการกระทำคือไม่มีการกระทำนั้นอยู่แต่แรกแล้ว ดังนั้นหากต้องการให้ทฤษฎีการตัดออกนี้ได้ผลดียิ่งขึ้นจึงควรใช้หลักการเปรียบเทียบ (Substitution) เข้ามาเสริมส่วนที่ขาดไปด้วย

4.1.3. ทฤษฎีการเปรียบเทียบ

หลักการในทฤษฎีการเปรียบเทียบ (Substitution theory) นั่นคือสืบเนื่องจากทฤษฎีการตัดออก เมื่อทำการตัดการกระทำที่เป็นความผิดออกแล้วผลเป็นเช่นไร ให้นำมาเปรียบเทียบกับผล

⁵⁷ Hart and Honore, Causation in the Law 2nd edn (1985). p.443

ของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากว่าในเหตุการณ์เดียวกันนั้น การกระทำของผู้ทำละเมิดเป็นการกระทำที่ถูกต้องกฎหมาย หากว่าผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกันก็แสดงให้เห็นว่าการกระทำที่เป็นความผิดของผู้ทำละเมิดนั้น เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายนั้นขึ้น แต่หากว่าผลยังคงเป็นเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะเปลี่ยนการกระทำที่ผิดกฎหมายให้เป็นการกระทำที่ถูกต้องกฎหมายแล้วนั้น ความเสียหายก็ยังคงต้องเกิดขึ้นเช่นเดิม แสดงให้เห็นว่าการกระทำของผู้ทำละเมิดไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายนั้นเลย

เมื่อนำเอาหลักการเปรียบเทียบมาใช้ควบคู่กับทฤษฎีการตัดออกแล้ว เหตุการณ์ที่การกระทำของผู้ทำละเมิดเป็นการละเว้นการกระทำนั้นก็จะถูกแก้ไขให้สามารถที่จะพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการละเว้นการกระทำกับผลที่เกิดขึ้นได้ นั่นคือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีการงดเว้นการกระทำเกิดขึ้นแล้วให้นำเอาผลแห่งการงดเว้นการกระทำนั้นมาเปรียบเทียบกับกรณีที่ทำว่าเหตุการณ์นั้น ผู้ทำละเมิดได้มีการกระทำที่ถูกต้องกฎหมายนั้นขึ้น ผลจะแตกต่างกันหรือไม่ หากว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีความแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า การละเว้นการกระทำของผู้ทำละเมิดเป็นตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายขึ้น เนื่องจากหากว่าผู้ทำละเมิดได้มีการกระทำที่ถูกต้องแล้วไปนั้น ซึ่งการกระทำนี้เป็นสิ่งที่กฎหมายวางหลักไว้ให้ผู้ทำละเมิดต้องกระทำอยู่แล้ว ผลที่เกิดขึ้นก็จะเปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง แต่หากว่าแม้ว่าจะมีการกระทำที่ถูกต้องกฎหมายเกิดขึ้นก็ตามผลเสียหายก็ยังคงเกิดขึ้นเหมือนดังเช่นเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่า การละเว้นการกระทำของผู้ทำละเมิดนั้น ไม่ได้เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายขึ้นในเหตุการณ์นั่นเอง⁵⁸

ยกตัวอย่างเช่น เรือที่ผู้โดยสารได้โดยสารมานั้น ไม่ได้มีการติดตั้งห่วงชูชีพเอาไว้ มีผู้โดยสารคนหนึ่งตกลงไปในทะเลเสียชีวิต ดังนั้นหากว่าการละเว้นการกระทำของเจ้าของเรือถูกตัดออกและการกระทำที่ถูกต้องกฎหมายนั้นถูกนำมาแทนที่ เราก็สามารถคาดหมายได้ว่าจะมีการติดตั้งห่วงชูชีพตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามในตัวของมันเองนั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกันกับคำถามที่ว่า การจมน้ำของผู้โดยสารมีความเกี่ยวข้องกับการไม่ได้ติดตั้งห่วงชูชีพหรือไม่ การเปรียบเทียบการละเว้นการกระทำกับการกระทำที่ถูกต้องกฎหมายนั้นยังไม่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่ามีความความสัมพันธ์ระหว่างการไม่ได้ติดตั้งห่วงชูชีพ กับความตายของผู้โดยสารที่เกิดขึ้นหรือไม่ ดังนั้นเราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพิจารณาต่อไปว่า เมื่อมีการติดตั้งห่วงชูชีพถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ลูกเรือโดยสารจะสามารถใช้ห่วงชูชีพช่วยเหลือผู้โดยสารที่ตกลงไปในทะเลได้อย่างถูกต้องและทันการณ์หรือไม่

⁵⁸ Markesinis, B. S. *A comparative introduction to the German law of torts*, p.84

ดังนั้นการจะหาคำตอบสำหรับคำถามนี้สามารถมีข้อสรุปได้ต่อเมื่อเราได้ทำการแทนที่การละเว้นการกระทำด้วยการกระทำที่ถูกกฎหมายและพิจารณาต่อไปถึงเหตุการณ์ที่จะตามมาหลังจากนั้นทั้งหมดนั่นเอง⁵⁹

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการตัดออก และ ทฤษฎีการเปรียบเทียบ ทั้งสองทฤษฎีเป็นทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อ บังคับขอบเขตในการตัดสินความรับผิดชอบในหลัก *conditio sine qua non* ให้แคลงนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การนำหลัก *conditio sine qua non* มาปรับใช้ในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางข้อเท็จจริงนี้ ก็ยังมีบางกรณีที่ยังเป็นปัญหาอยู่ นั่นคือในกรณีที่เกิด *multiple causes* ขึ้น

4.1.4. เหตุหลายเหตุ

ในเหตุการณ์ละเมิดที่เกิดขึ้นนั้น บางครั้งมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหลายการกระทำ และเป็นการกระทำที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าการกระทำไหนเป็นการกระทำแท้จริงที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งกรณีนี้เรียกว่า *multiple causes*

ยกตัวอย่างเช่น A และ B ทั้งคู่ได้ขับรถมอเตอร์ไซด์ผ่านม้าที่ C ได้เลี้ยงไว้พร้อม ๆ กัน ส่งผลให้ม้าของ C ตกใจวิ่งหายไป ซึ่งการกระทำของ ทั้ง A นั้น B แม้ว่าจะเกิดขึ้นเพียงการกระทำเดียวก็สามารถส่งผลให้เกิดความเสียหายเช่นเดียวกันขึ้นได้ หรือ อีกกรณีหนึ่ง โรงงาน A และ โรงงาน B ทั้งสองโรงงานได้ปล่อยน้ำเสียที่ปนเปื้อนสารเคมีออกสู่อ่างน้ำ ซึ่งทั้งสองการกระทำเป็นการกระทำที่แยกต่างหากออกจากกัน ส่งผลเสียหายต่อสิทธิของเจ้าของสถานที่ตกปลา หรืออีกกรณีหนึ่ง เจ้าของรถยนต์ได้ขายรถที่เบรกลบให้กับผู้ซื้อ ซึ่งในขณะที่เกิดอุบัติเหตุขึ้นนั้น ผู้ซื้อรถก็ไม่ได้มีความตั้งใจจะเหยียบเบรกด่วน

คำถามที่เกิดขึ้นก็คือความเสียหายจะเกิดขึ้นหรือไม่หากขาดการกระทำของคนใดคนหนึ่งในแต่ละตัวอย่างที่ยกขึ้นมามีคำตอบก็คือความเสียหายนั้นยังคงเกิดขึ้นอยู่นั่นเอง ซึ่งจะทำให้การนำหลัก *conditio sine qua non* มาปรับใช้กับกรณีเหล่านี้ทำให้ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายคือ ผู้ขับขี้ออเตอร์ไซด์ในตัวอย่างแรก โรงงานในตัวอย่างที่สอง และผู้รถในตัวอย่างที่สามไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั่นเองซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

⁵⁹ Markesinis, B. S. A comparative introduction to the German law of torts. .

4.1.5. หลักปัจจัยที่สำคัญ

หลักปัจจัยที่สำคัญ หรือ substantial factor นี้ถูกสร้างขึ้นโดยศาลรัฐมินนิโซตา (Minnesota) ในคดี (Anderson v. Minneapolis St. P and SSMR Co. 146 Minn. 430, 179 NW 45, 1920) ซึ่งได้ตัดสินว่าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายของโจทก์หากการกระทำนั้นเป็นองค์ประกอบที่เหมาะสม (Material element) และปัจจัยที่สำคัญ (Substantial factor) ในการก่อให้เกิดผลเสียหาย ซึ่งในกฎหมายเยอรมันเองนั้นก็ได้รับเอาแนวทางการตัดสินนี้มาปรับใช้และตัดองค์ประกอบที่ไม่สำคัญออกในการตัดสิน

หลักในเรื่อง substantial factor นี้ได้ถูกนำมาใช้แก้ปัญหาในเรื่องของ multiple causes โดยจากตัวอย่างทั้งสามที่ได้ยกขึ้นมาก่อนหน้านี้ การกระทำของบุคคลในแต่ละกรณีนั้นก็ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อให้เกิดความเสียหายทั้งสิ้น เนื่องจากในแต่ละการกระทำเองนั้นก็มีความรุนแรงเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเสียหายอยู่แล้วนั่นเอง ดังนั้นผู้ขับขี่มอเตอร์ไซด์ทั้งสองคนในตัวอย่างแรก เจ้าของโรงงานในตัวอย่างที่สอง และเจ้าของอู่รถในตัวอย่างที่สามจึงต้องรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำของแต่ละคนเป็น substantial factor ที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั่นเอง

4.1.6. เหตุแทนที่

เหตุแทนที่ (overtaking causes) คือ กรณีที่มีเหตุหนึ่งมาก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้เสียหายซึ่งในความเป็นจริงแล้วความเสียหายนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากเหตุอีกเหตุหนึ่งอยู่ดี ยกตัวอย่างเช่น การที่แพทย์ฝึกหัดได้ทำให้ผู้ป่วยตาบอด ซึ่งในความเป็นจริงตาของผู้ป่วยจะต้องบอดอยู่แล้ว หรือ การที่บ้านได้รับความเสียหายจากการกระทำที่แก๊สระเบิดโดยประมาท ซึ่งในความเป็นจริงบ้านหลังนี้จะต้องเสียหายจากการโดนทิ้งระเบิดอยู่แล้ว ซึ่งเหตุที่สองที่จะต้องเกิดขึ้นนั้นคือเหตุที่ถูกแทนที่จากเหตุแรกที่เป็นเหตุปฏิบัติการ (operative cause) ซึ่งผู้ทำละเมิดนั้นจะต้องรับผิดชอบ เหตุที่ต้องเกิดขึ้นในภายหลังนั้นสมควรเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายแต่ไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายเนื่องจากในความเป็นจริงมีเหตุก่อนหน้าทำให้เกิดความเสียหายขึ้นแล้ว หรือมีเหตุก่อนหน้ามาขัดขวางการเกิดของเหตุภายหลัง

เช่นนี้ผู้ที่กระทำให้เกิดความเสียหายขึ้นจะอ้างได้หรือไม่ว่าอย่างไรเสียแม้ไม่มีการกระทำของเขาแต่ความเสียหายก็ต้องเกิดขึ้นจากเหตุที่ถูกแทนที่อยู่ดี เขาจึงไม่ใช่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนและสมควรได้รับการยกเว้นจากความรับผิดชอบนั้น ซึ่งแนวความคิดนี้มีทั้ง

กลุ่มผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยทำให้กลายเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในประเทศเยอรมันอย่างมาก และไม่สามารถหาข้อสรุปได้⁶⁰

4.2. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในทางกฎหมาย

ในกฎหมายละเมิดนั้นการนำหลัก *conditio sine qua non* มาปรับใช้ไม่ได้เป็นส่วนสำคัญส่วนเดียวที่จะนำมาตัดสินความรับผิดได้ เนื่องจากโดยปกติแล้วการกระทำละเมิดมักจะไม่ได้ขึ้นอยู่กับ *fault* หรือความผิดเช่นในกฎหมายอาญา ดังนั้น ทฤษฎี เหตุพอเพียง (*Adequate cause*) จึงถูกนำมาใช้ปรับกับคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมาย

4.2.1. ทฤษฎีเหตุเหมาะสม

ทฤษฎีเหตุเหมาะสม เป็นทฤษฎีที่คิดค้นขึ้นโดย Von Kries⁶¹ ภายใต้ทฤษฎี *Adequate theory* (ทฤษฎีเหตุเหมาะสม) นี้ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลจะถูกพิจารณาว่าขาดออกจากกัน หากว่าความเสียหายไม่ได้เป็นผลที่เหมาะสมจากการกระทำความผิดของผู้กระทำละเมิด การจะถือว่าการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นเป็น เหตุเหมาะสมหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นตัวที่ทำให้ความเป็นไปได้ในการเกิดผลเสียหายในประเภทเดียวกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดหรือไม่ (*increase the risk of the type of harm*) ในการที่จะพิจารณาในส่วนที่ทำให้ความเป็นไปได้ในการเกิดผลเสียหายในประเภทเดียวกับผลเสียหายที่เกิดขึ้นเพิ่มขึ้นนี้ได้นั้น ต้องนำสถานการณ์ทั้งหมดที่สามารถระบุได้ (โดยผู้เชี่ยวชาญ) ในขณะที่การละเมิดนั้นได้เกิดขึ้น มารวมกับสถานการณ์ทั้งหมดที่ผู้ริเริ่มสภาวะนั้นรับรู้ได้ในเวลาที่เกิดขึ้นจะถูกนำมาคำนวณเข้าด้วยกัน และตัดสินว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเหมาะสมที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ทำละเมิดหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมนี้จะแตกต่างกับหลักการที่ใช้ในกฎหมายอังกฤษ เนื่องจากในกฎหมายอังกฤษนั้น ต้องการความเสียหายที่วิญญูชนสามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้า (*foreseeable*) แต่ในกฎหมายเยอรมันนั้นพิจารณาจากความรู้โดยปกติทั่วไปมารวมกับความรู้ของผู้ทำละเมิด ซึ่งเสมือนกับเป็นการประนีประนอมระหว่างหลักผล

⁶⁰ Markesinis, B. S. A comparative introduction to the German law of torts.
supra note 59 . p.86

⁶¹ Markesinis, B. S. A comparative introduction to the German law of torts.
supra note 60.

โดยตรงกับหลัก foresee ability นั้นเอง⁶² อย่างไรก็ตาม ศาลของประเทศอังกฤษและเยอรมัน อาจจะได้ข้อสรุปที่เหมือนกันโดยการบีบขอบเขตการตัดสินของลักษณะความสามารถในการคาด เห็นได้ล่วงหน้า และ ความพอเพียงให้แคบลงได้⁶³

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ทฤษฎี Adequate นี้คือขอบเขตของความรับผิดชอบของผู้ทำ ละเมิดนั้นอาจมีความกว้างหรือแคบที่แตกต่างกันไปในแต่ละคดี เนื่องจากการประเมินสถานการณ์ ทั้งหมดในขณะที่เกิดการละเมิดที่สามารถระบุได้โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสาเหตุนั้นเนื่องมาจากสิ่งที่เป็น ต้นเหตุของแทบจะทุกเหตุการณ์อาจสามารถคาดหมายได้ล่วงหน้าได้จากผู้ที่ออกความเห็นที่ เหมาะสม⁶⁴ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ทำละเมิดขับรถไปชนกับเสาของตึกซึ่งเปราะบางมากจนทำให้ตึกทั้ง ตึกถล่มลงมา เช่นนี้หากพิจารณาจากมุมมองของบุคคลทั่วไปจะไม่สามารถบอกได้เลยว่าตึกนี้มี ความเปราะบางมากขนาดที่หากขาดเสาต้นเดียวแล้วตึกจะถล่มและข้อเท็จจริงนี้จะไม่ถูกนำมา รวมในความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิด แต่หากพิจารณาจากมุมมองของผู้เชี่ยวชาญในทางวิศวกร ก่อสร้างก็อาจเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถรับรู้ได้โดยทั่วไปและนำมารวมเป็นความรับผิดชอบของผู้ทำ ละเมิดนั่นเอง⁶⁵ ทฤษฎีเหตุพอเพียงนั้นจึงไม่เพียงพอที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการตัดสินที่ถูกต้อง สำหรับการจำกัดขอบเขตที่กว้างมากของความรับผิด ดังนั้น ทฤษฎีเหตุพอเพียงนี้จึงต้องถูกนำมา รวมกับทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่เป็นมาตรฐานมากกว่านั้นคือ Scope of the rule theory

4.2.2. ทฤษฎีขอบเขตแห่งกฎหมาย

⁶² Ibid.

⁶³ Ebke, Werner F., Finkin, Matthew W. Introduction to German law. *supra note*

55 . p.206

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Markesinis, *supra note* 61 p.88.

Scope of rule theory เป็นทฤษฎีที่ถูกคิดค้นขึ้นโดย Rabel⁶⁶ เนื่องจากความต้องการปรับปรุงทฤษฎี Adequate เดิม โดยทฤษฎีนี้กำหนดว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไม่สมควรจะได้รับการเยียวยาความเสียหายหากว่าเป็นความเสียหายที่ไม่ได้อยู่ในกรอบที่กฎหมายต้องการคุ้มครอง (Schutzzweck der Norm) ถ้าภัยอันตรายที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นลักษณะการกระทำที่บัพญญัติของกฎหมายได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อป้องกันหรือถ้ามันไม่ได้มาในรูปของลักษณะการกระทำที่ผิดกฎหมาย (Rechtswidrigkeitszusammenhang)⁶⁷

ตัวอย่างของการแยกออกไปของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากการใช้ทฤษฎีนี้ คือคดีที่ถูกตัดสินโดยศาลฎีกากลาง ได้ตัดสินว่าความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอุบัติเหตุทางรถยนต์จากการก่ออาชญากรรม ไม่สามารถได้รับค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายนั้นตาม มาตรา 823 BGB ศาลฎีกากลางได้ให้คำอธิบายว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและความเสียหายของทรัพย์สินจากอุบัติเหตุ นั้น แต่เกิดจากการที่เหยื่อได้ถูกสงสัยว่าเป็นผู้ก่ออาชญากรรมและจากการตัดสินใจใช้มาตรการจับกุมเหยื่อนั้นเอง ศาลได้ยืนยันว่าความเสี่ยงจากการเข้าร่วมอาชญากรรม และต้องจ่ายเงินไปกับการป้องกันตนเอง เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ตามธรรมดาทุก ๆ บุคคล และมันไม่ใช่ความเสี่ยงที่กฎหมายได้มุ่งที่จะคุ้มครองเช่นการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินตามมาตรา 823 I BGB⁶⁸

ในการพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลนั้นในบางครั้งอาจเกิดกรณีละเมิดบางกรณีที่มีข้อเท็จจริงที่เราอาจไม่สามารถอาศัยการพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลตามธรรมดาตัดสินก็ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

4.3. กรณีพิเศษที่เป็นปัญหาในการพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ดังที่กล่าวมาแล้วในข้อเท็จจริงบางกรณีเป็นสิ่งที่ต้องใช้การตัดสินใจโดยที่ไม่อาศัยการพิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งกรณีต่าง ๆ เหล่านี้คือ

4.3.1. ความผิดของผู้เสียหาย (Fault of the injured party)

⁶⁶ Markesinis, B. S. A comparative introduction to the German law of torts.

supra note 61

⁶⁷ Ebke, Werner F, *supra* note 55

⁶⁸ *Ibid.*

กรณีนี้จะเป็นกรณีที่แตกต่างกันกับกรณีความเสียหายเกิดขึ้นโดยผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหาย (Contributory negligence) ในทาง common law เนื่องจากในทาง civil law นี้มีมุมมองที่กว้างกว่าในทาง common law นั่นคือการรวมเอาการทำละเมิดโดยจงใจของผู้เสียหายเข้ามารวมอยู่ในหลักการด้วย ยิ่งไปกว่านั้นความผิดของผู้เสียหายที่นำมารวมไว้ในหลักการของความรับผิดชอบนั้นนอกจากความผิดซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแล้วยังรวมไปถึงความล้มเหลวในการยับยั้งความเสียหายหลังจากที่เกิดเหตุการณ์ละเมิดขึ้นแล้วด้วย ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันนั้นได้บัญญัติไว้ชัดเจนถึงหลักในการนำเอาความผิดของผู้เสียหายมาลดทอนความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิด โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 254 II BGB⁶⁹

4.3.2. ความเสียหายที่มาจาก การให้ความช่วยเหลือ

กรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการยอมตัวเข้าไปช่วยเหลือหรือป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายอีกอย่างหนึ่งนั้น ผู้เสียหายจะมีสิทธิเรียกร้องสำหรับความเสียหายนั้นหรือไม่ ตามกฎหมายเยอรมันไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน แต่ตามแนวทางการคิดของนักกฎหมายเยอรมันนั้นเห็นว่า การยอมตัวเข้าไปช่วยเหลือหรือปกป้องบุคคลอื่น ไม่ใช่สิ่งที่เข้ามาตัดวงจรความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Interrupt the original chain of causation) ซึ่งส่งผลให้การที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายนั้นถือเป็นสิ่งที่ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบด้วย ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่ได้รับจากการให้ความช่วยเหลือได้⁷⁰

4.3.3. ความเสียหายที่เกิดจากความบกพร่องของผู้เสียหาย

ในกฎหมายเยอรมันนั้น ผู้เสียหายในกรณีที่มีความบกพร่องทางร่างกายอยู่ก่อนที่จะเกิดเหตุละเมิดแล้ว แม้ว่าผู้กระทำละเมิดจะรู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวก็ตาม แต่กฎหมายเยอรมันก็ถือว่า ผู้ทำละเมิดไม่สามารถนำเอาความบกพร่องของผู้เสียหายมาเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดชอบได้ โดยผู้ทำละเมิดจะต้องยึดถือว่าผู้เสียหายนั้นมีสภาพเช่นดังที่ได้พบกันครั้งแรก (The defendant must take his victim as he finds him) ซึ่งหลักการที่อยู่ในกฎหมายเยอรมันนั้นก็เป็นเช่นเดียวกับหลักกะโหลกบาง (thin skull rule) ที่ใช้ในระบบกฎหมาย common law นั่นเอง ยกตัวอย่างเช่น A ถูกสุนัขของ B กัดที่ช่องท้องทำให้บาดเจ็บแก่ที่ได้รับจากสงครามปริแตก A บาดเจ็บสาหัส เช่นนี้ B ต้องรับผิดชอบในความบาดเจ็บทั้งหมดของ B เป็นต้น⁷¹

⁶⁹ Markesinis, *supra* note 61 . p.90.

⁷⁰ *Ibid*, p.91.

⁷¹ *Ibid*, p.92

กล่าวโดยสรุปแล้วหลักการในความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในกฎหมายเยอรมันนั้นมีความคล้ายคลึงกับในกฎหมายฝรั่งเศสโดยในการค้นหาเหตุในความเป็นจริงนั้นจะใช้หลัก But-for test และในการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดจะนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาใช้นั่นเอง แต่ในกฎหมายเยอรมันจะมีหลักมูลเหตุเหมาะสมที่แตกต่างกับทางอังกฤษเนื่องจากทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมที่ทางประเทศอังกฤษใช้จะไม่รวมลักษณะการทำละเมิดโดยจงใจไว้ด้วย แต่ของเยอรมันนั้นจะนำเอาการทำละเมิดโดยจงใจมาพิจารณาด้วยนั่นเอง

